

VÄLISABIPROJEKTI
„MITMEKULTUURILINE EESTI“
TEGEVUSTE HINDAMINE

ARUANNE

9. MÄRTS 2005

KOOSTANUD:

Rein Vöörmann
Jelena Helemäe
Gerli Nimmerfeldt

TALLINN

SISSEJUHATUS	3
TEGEVUS 1: KEELEKÜMBLUS LASTEAEDADES	5
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	5
TEGEVUSED:.....	5
HINNANGUD:.....	7
TEGEVUS 2: EESTI KEELE LAAGRID JA PEREÕPE	10
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	10
TEGEVUSED:.....	10
HINNANGUD:.....	11
TEGEVUS 3: EESTI JA VENE KESKKOOLIDE KOOSTÖÖ ÕPPEKAVADE ARENDAMISEL.....	14
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	14
TEGEVUSED:.....	14
HINNANGUD:.....	16
TEGEVUS 4: TÖÖJÕUVAHETUS JA KUTSEHARIDUS	18
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	18
TEGEVUSED:.....	19
HINNANGUD:.....	20
TEGEVUS 5: NOORSOOTÖÖ.....	22
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	22
TEGEVUSED:.....	22
HINNANGUD:.....	24
TEGEVUS 6: MEEDIAHARIDUS	28
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	28
TEGEVUSED:.....	28
HINNANGUD:.....	30
TEGEVUS 7: RAADIOSAATED VÄHEMUSRAHVUSTE KEELTES.....	34
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	34
TEGEVUSED:.....	34
HINNANGUD:.....	35
TEGEVUS 8: KODAKONDSUSTEADLIKKUS	38
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	38
TEGEVUSED:.....	39
HINNANGUD:.....	40
TEGEVUS 9: INTEGRATSIOONI INSTITUTSIOONIDE TÖÖ TÕHUSTAMINE	42
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	42
TEGEVUSED:.....	42
HINNANGUD:.....	44
TEGEVUS 10: PROJEKTI HALDAMINE, JUHTIMINE JA RAKENDAMINE.....	47
TEGEVUSE TAGAPÕHI:.....	47
TEGEVUSED:.....	47
HINNANGUD:.....	48
KOKKUVÕTE	50
LISAD	53

Sissejuhatus

Käesolevas aruandes on esitatud välisabiprojekti „Mitmekultuuriline Eesti“ tegevuste hinnang, analüüsitud nende tugevaid/nõrku külgi nii läbi otseste projektis osalejate kui ka hindajate pilgu läbi.

Nimetatud projekt käivitati 27. märtsil 2002. aastal, kui Eesti Vabariigi Valitsus koostöös Soome, Norra, Rootsi ja Suurbritanniaga allkirjastasid vastava lepingu. Projekt lõppes 2004. aastaga. Projekti eesmärk oli propageerida integratsiooniprotsessi Eesti ühiskonnas keelelis-kommunikatiivses, õiguslik-poliitilises ja sotsiaal-majanduslikus sfääris ning saavutada laiaulatuslik mõju ühiskonnas läbi tegevuste erinevates valdkondades. Välisabist toetati järgmisi tegevusi: eesti keele õpe, sealhulgas keelekümbelus lasteaedades, eesti keele laagrid ja pereõpe; eesti ja vene keskkoolide ühine õppekavade arendamine; noorsootöö; mitte-eestlaste keeleline ja professionaalne konkurentsivõime tööjoturul, mitte-eestlaste kaasamine kohaliku meedia tarbimisse, aga samuti nende teadmiste ja motivatsiooni suurendamine kodakondsuse taotlemisel. Toetust said ka integratsiooniga seotud asutused oma tegevuse paremaks ja tõhusamaks korraldamiseks.

Välisabiprojekt „Mitmekultuuriline Eesti“ lähtub riiklikust programmist „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007“. Sellest tulenevalt oli käesoleva välisabiprojekti iga komponendi eesmärk kaasa aidata nimetatud riiklikus programmis sätestatud ülesannetele. Ka iga tegevuse hindamisel lähtutakse edaspidi sellest, kuidas see toetas multikultuurilise ühiskonnamudeli loomist, mida iseloomustavad kultuurilise pluralismi põhimõtted, tugev ühisosa ja Eesti kultuurilise aluse alalhoidmine ja arendamine.

Tervikuna võib öelda, et välisabiprojekt „Mitmekultuuriline Eesti“ osutus edukaks. Projekti realiseerimine toimus kõigil tasemetel asjatundlikult, millele aitas kindlasti kaasa kogemuste omandamine varasemate samalaadsete projektide korraldamisel. Projekti tegevussuunad ja alategevused paljuski jätkasid projekti „Toetus riiklikule programmile mitte-eestlaste integreerumiseks Eesti ühiskonda“ raames alustatud ning ka tolle projekti hindajate poolt tõhusaks peetut. Nii oligi tegevuste valik integratsiooni protsesside edendamise seisukohalt põhjendatud ja (enamuse tegevuste raames) asjatundlikult kavandatud. Tegevuste realiseerimise käigus omandati väärtuslikke kogemusi, mis tulevad suureks kasuks nii tegevuste otsestele kui ka kaudsetele kasusaajatele. Paranes mitte-eestlaste eesti keele oskus, tihenesid kontaktid nii noorte kui ka täiskasvanud eestlaste ja mitte-eestlaste vahel, avardati eri rahvusest noorte koostöövõimalusi, toetati valmisolekut Eesti kodakondsuse taotlemiseks, tõhustus integratsiooniga seotud asutuste tegevus. Välisabiprojekti tegevuste edukas ja sujuv realiseerimine andis tunnistust sellest, et vaatamata poliitilistele vaidlustele prioriteetide osas, on integratsioon Eestis muutunud reaalseks protsessiks, mida üha enam Eesti inimesi toetavad oma tegevusega. Kinnituseks selle kohta, et Eestis on olemas potentsiaal tulevaste samalaadsete projektide realiseerimiseks, kui vaid leitakse selle tarvis materiaalseid ressursse, on inimeste aktiivne kaasalöömine projekti tegevuste käigus ja seda nii mõnigi kord vabatahtlikul alusel.

Käesoleva projekti tegevuste hindamise meeskonda kuulus kokku kolm inimesest, kellest kaks on täiskohaga vanemteadurid ja üks magistrand.

Uuringu meetodika tulenes uuringu eesmärgist: hinnata välisabiprojekti „Mitmekultuuriline Eesti” raames läbiviidud kümne tegevuse tulemuslikkust (mõju ja tõhusust) ning jätkusuutlikkust lähtuvalt välisabiprojekti püstitatud eesmärgist kaasa aidata integratsioonile Eesti ühiskonnas. Tegevuste hindamisel rakendatud meetodid olid: esiteks, välisabiprojektiga seotud dokumentide analüüs, teiseks, kvalitatiivuuringud süvaintervjuude, fookusgruppide ja küsitluse kujul, kolmandaks, tegevuse külastamine. Kvalitatiivuuringute raames koguti informatsiooni nii välisabiprojekti otsestelt kui ka kaudsetelt kasusaajatelt. Valimis on esindatud kõik välisabiprojekti „Mitmekultuuriline Eesti“ tegevused. Seejuures järgiti ka regionaalse esindatuse põhimõtet (intervjueeritute nimekiri on esitatud lisas).

Intervjuud viidi läbi enam kui 50 inimesega, lisaks üks fookusgrupi intervjuu, küsitlusi e-maili teel oli neli. Samuti külastati kahte projekti raames veel käimasolevat tegevust, milleks oli kodakondsuseksam Tallinna Õismäe Vene Lütseumis (õpilased) ja Tallinna Tõnismäe Reaalgümnaasiumis (täiskasvanud) ning koolitus „Multikultuuriline suhtlus“ kolmas sessioon noorsootöötajatele Tartus, Tähe Noortekeskuses..

Erinevate uurimismeetodite rakendamise kaudu otsiti vastust viiele uuringu põhiküsimusele:

- 1) Mil määral aitab konkreetne tegevus kaasa integratsioonile Eesti ühiskonnas?
- 2) Kas eeldused, millel tegevus põhineb, on tõesed?
- 3) Mil määral saavad sihtgruppide vajadused tegevuse kaudu rahuldatud?
- 4) Kas tegevus on jätkusuutlik?
- 5) Kui tõhusalt hallati tegevusele antud toetust?

Intervjuud toimusid vaba vestluse vormis ja kestsid 20 minutist 2 tunnini.

Dokumentide analüüs võimaldas käsitleda antud projekti laiemal taustal, eeskätt riikliku programmi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007“ kontekstis, projekti seotust teiste integratsiooni puudutavate dokumentide ja tegevustega, tutvuda tegevuste eellooga, jälgida nende kulgu, samuti võrrelda antud projektis esialgselt kavandatud tegeliku tulemiga (analüüsitud dokumentide loetelu vaata lisast).

Aruanne koosneb sissejuhatausest, tegevuste analüüsist ja hinnangutest ning kokkuvõttest. Analüüs ja hinnangud on ülesehitatud tegevuste kaupa. Iga tegevuse puhul on kirjeldatud selle eesmärki, tulemust, antud lühike ülevaade tegevuse taustast, iseloomustatud alategevusi, st. mida projekti realiseerimise käigus tehti ja millistes suundades ning esitatud nii asjaosaliste kui käesoleva aruande koostajate hinnangud iga tegevuse kohta. Kokkuvõttes on esitatud kõige üldisemad uuringu tulemused ja soovitusel, millele pöörata tähelepanu samalaadsete projektide puhul tulevikus.

TEGEVUS 1: Keelekümblus lasteaedades

Tegevuse eesmärk: Kujundada eesti keele kui teise keele õppesüsteem, kus rakendatakse mitmekesisist ja tänapäevast õppevara ning keelte koosmõju arvestavaid õppemalle, et muukeelsed lapsed ja noored omandaksid eesti keele motiveeritult ja tulemuslikult.

Tegevuse tulem: Eesti keele õpetamine koolieelsetes lasteasutustes on efektiivsem; välja on töötatud varase keelekümbelse programme, mis arvestab keeleõppijate vanust ja keelte koosmõju ning mille tulemusena õpilased omandavad võrdselt head oskused nii emakeeles kui ka eesti keeles juba esimestel kooliaastatel, et seeläbi kindlustada neile tulevikus võimalused edukaks osalemiseks ühiskonnas nii poliitika-, majandus- kui kultuurisfääris.

Tegevuse tagapõhi:

1990-ndatel seisis Eesti haridus süsteem silmitsi tõsise probleemiga, nimelt senini kasutatud Eesti keele kui teise keele õpetamise süsteem ei olnud osutunud efektiivseks. Vene õppekeelega koolide lõpetajad ei olnud võimelised võrdselt konkureerima ei kõrghariduse omandamises ega tööturul. Alternatiivse keeleõppe süsteemina asuti välja töötama koostöös Kanada Saatkonna esindusega keelekümbelse programme. Aastal 1999. käivitus edukalt neljas Eesti koolis keelekümbelse programme. Mitmed uuringud Eestis ja pikaajaline rahvusvaheline kogemus on kinnitanud, et keelekümbelse programme võimaldab lapsel omandada teise keele oskuse väga heal tasemel, kahjustamata sealjuures tema emakeelt või edasijõudmist teistes õppeainetes. See kõik julgustas välisabi projekti raames kavandama tegevusi keelekümbelse programme juurutamiseks ka Eesti eelkooli lasteasutustes. Komponendi “Keelekümbelus lasteaedades” tegevused lähtuvad Eesti keelekümbelse programme, mis on Riikliku Integratsiooniprogrammi “Hariduse” alamprogramme osa. Komponendi tegevused kavandati haridussüsteemis varase täieliku keelekümbelse õppemudeli sisse viimiseks, et seeläbi toetada Eesti muukeelse kooli reformi.

Tegevused:

Varase keelekümbelse programme välja töötamiseks ja ellu rakendamiseks koolieelsetes lasteasutustes käivitati välisabi projekti raames 2002. aasta augustis koostöös MEIS Keelekümbelse keskelega, Soome Kooliametiga ja Vaasa Ülikooliga projekt “Eesti keele kümbelus lasteaedades”. Projekti eesmärgiks oli keeledidaktikate, õpetamise meetodite ja õppematerjalide välja töötamine ning õpetajate ja õpetajate koolitajate koolitamine selleks, et käivitada keelekümbelse programme pilootlasteaedades.

Varase keelekümbelse programme koolieelsetele lasteasutustele arendati välja ja viidi ellu koostöös Soome partneritega, kelleks olid Soome Kooliamet ja Vaasa Ülikool. Keelekümbelse programme väljaarendamisel ja õpetajate ettevalmistamisel olid aluseks nii Soome partnerite kui ka MEIS-i poolt väljatöötatud materjalid. Lasteaedades keelekümbelse programme käivitamise aluseks olnud raamõppekava koolieelsetele lasteasutustele koostas pr. Ülle Rannut Tallinna Pedagoogikaülikoolist, toetudes Kanada ja Soome hariduskorralduse kogemustele. Õppekava kinnitati Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt soovitusliku õppekavana. Kahe aasta jooksul toimunud

koolituste käigus täiendatud koolitusprogramm on kavas esitada Haridus- ja Teadusministeeriumile kinnitamiseks 2005. aasta oktoobris.

2002. aasta sügisel kuulutati välja konkurss vene õppekeelega pilootlasteaedade leidmiseks, kes soovisid avada 2003. aasta sügisest keelekümblsruhmas. 2003/04 õppeaastal rakendus varane kümblusprogramm üheksas venekeelses lasteaias Jõhvis, Kohtla-Järvel, Narvas, Sillamäel ja Tallinnas. Kokku osales 9 rühmas 174 lasteaia õpilast. 2004. aastal liitus keelekümblusprogrammiga veel kolm uut lasteaeda ja sügisel avati ka lisaks 5 uut keelekümblsruhmas varem osalenud lasteaedades. Kokku osaleb õppeaastal 2004/2005 18 keelekümblsruhmas 324 õpilast.

Keelekümblusprogrammi rakendamisele pilootlasteaedades eelnesid mitmed infopäevad, mille eesmärgiks oli informeerida lasteasutuste õpetajaid, juhatajaid, metoodikuid, inspektoreid ja teisi kohaliku omavalitsuse ametnikke projekti eesmärkidest, keelekümbluse põhimõtetest ja meetoditest. Korraldati ka koolitusi ja seminare, et koolitada osalejaid keelekümblusprogrammide juhtimiseks, arendamiseks ja kontrollimiseks ning lastevanematele tagasiside andmiseks. 2003. aasta veebruaris toimus projekti raames ka pilootlasteaedade juhtkondade ja kohalike omavalitsuste esindajate 2-päevane õppereis Helsingi keelekümbluslasteaedadesse ja -koolidesse, et tutvuda keelekümbluspoliitika ja -praktikaga Soomes. 2002 – 2004 korraldati erinevates regioonides kokku 17 infopäeva, mis olid mõeldud keelekümblusprogrammis osalevate laste vanematele projekti eesmärkide ja tulemuste, keelekümbluse meetodite ja põhimõtete tutvustamiseks. Projekti raames anti välja ka nii eesti- kui venekeelseid infomaterjale lastevanematele ja laiema üldsuse teavitamiseks, lisaks veel Soome partnerite poolt ettevalmistatud infovoldikud inglise, eesti ja vene keeles.

Projekti raames korraldatud õpetajate koolituse läbis kokku 18 õpetajat pilootlasteaedades, 1 lasteasutuse juht ja 1 Narva Kolledži õppejõud. Keelekümblusõpetajate koolitus koosnes Soome koolitajate poolt 2003-2004 aastatel läbi viidud 7 seminarist ja MEIS-i poolt koostatud koolitusprogrammist, koolituskeskuse Hea Algu poolt korraldatud koolitusest lapsekesksest metoodikast ja lastevanemate kaasamisest ning õppekülastustest koolidesse ja lasteaedadesse, kus toimisid keelekümblusklassid. Õppekülastuste eesmärgiks oli ühelt poolt anda õpetajatele võimalus jälgida keelekümbluse metoodika rakendamist ja tutvuda kooli poolsete nõudmistega laste oskuste osas. Teiselt poolt oli külastuste eesmärgiks arendada keelekümbluslasteaedade vahelist koostöövõrgustikku.

Eesmärgiga laiendada varase keelekümblusprogrammi rakendamise võimalusi töötati MEIS-i poolt välja õpetajate koolitajate koolitusprogramm ja viidi läbi keelekümblusõpetajate koolitajate koolitus, mille läbisid 7 õpetajat, 1 lasteasutuse juhataja ja 1 kolledži õppejõud. Koolitusel osalejad valiti põhimõttel, et oleks esindatud erinevad regioonid (Tallinn, Narva, Jõhvi, Kohtla-Järve), et sellega tagada piirkondlike nõustamisvõrgustike väljaarendamine. 5 tulevast koolitajat osalesid pilootlasteaedadesse korraldatud külastusel, mille eesmärgiks oli keelekümblustegevuste monitooring. Monitooringu käigus õpetati neile tegevuste jälgimist ja analüüsimist ning õpetajatele tagasisideme andmist.

Hinnangud:

Keelekümblus lasteaedades oli üks välisabiprojekti suurema mahulisemaid tegevusi. Kuna eesti keele õppimine loob alused edukaks toimetulekuks tulevikus tööturul ja suuremad võimalused kõrghariduse omandamiseks Eestis, siis on see ka igati õigustatud.

Tegevuse analüüsi tulemusena võib väita, et kõik projekti raames seatud eesmärgid ja ülesanded on edukalt täidetud, kavandatud tegevused õigeaegselt ja tulemuslikult ellu viidud. Projekti raames on välja töötatud ja rakendatud varane keelekümblusprogramm eelkooli lasteasutustele, mis arvestab keeleõppijate vanusega ja sellest tulenevate vajadustega ja nõudmistega ning mis annab õpilastele funktsionaalsel tasemel eesti keele oskused, kahjustamata seejuures nende edasijõudmist teistes ainevaldkondades, kaasa arvatult nende emakeeles. Projekti raames on kokku 12 lasteaias väga edukalt käivitatud keelekümblusprogramm, mis on saanud suure tähelepanu osaliseks ja leidnud positiivset tagasisidet kõigi osalejate poolt ning heakskiitu laiemal üldsusel poolt mitte ainult kohalikul tasandil vaid üle Eesti.

Keelekümblusprogramm on andnud lastele uue võimaluse eesti keele õppimiseks, mille kõrgelt hinnatud positiivseteks külgedeks on lapsekesksed ja stressivabad meetodid ning mängulisus. Projektis osalenud õpetajate, metoodikute ja ka lastevanemate hinnangul¹ on keelekümblus väga efektiivne keeleõppemeetod, mille tulemusena lapsed õpivad kiiresti ära teise keele ning neis tekib huvi ja soov kasutada eesti keelt ka mujal kui lasteaias. Hea sisekliima keelekümblusrühmades soodustab laste igakülgset arengut, tõstab nende huvi õppimise vastu, annab neile enesekindlust, julgust ja oskust suhelda teises keeles. Keelekümblusprogrammi käivitamine on kaasa toonud lastele paremad õppimisvõimalused: lapsekeskne ja hästi sisustatud õppekeskkond, huvitavad ja kaasaegsed õppematerjalid ning hästi ettevalmistatud ja pühendunud õpetajad. Küsitletud lastevanemate² arvates on keelekümblusmeetod parim viis õpetada lastele eesti keelt, arendada laste suhtlemisoskust ja valmistada neid sel moel ette õppimiseks eesti õppekeelega koolis, mida peetakse väga oluliseks laste tuleviku seisukohast, sest eestikeelne haridus annab lastele tulevikus paremad võimalused tööturul ning ühiskonna- ja kultuurielus osalemises.

Keelekümblusprogrammi eduka käivitamise üheks eelduseks oli nii lasteaedade juhtkondade, kohalike omavalitsuste kui ka lastevanemate informeeritus ja toetus. Projekti käigus korraldati kolme aasta jooksul mitmeid infopäevi, koolitusseminare, õppereise ja anti välja infomaterjale, mille tulemusena kõik osapooled olid hästi informeeritud keelekümblusprogrammi põhimõtetest ja eesmärkidest ning igati toetavad ja motiveeritud koostööks. Ka projektijuhi hinnangul olid lasteaedade juhtkonnad ja kohalikud omavalitsused keelekümbluseprogrammi käivitamist toetavad, aidates muuhulgas ka lasteaedades vajaliku materiaalse baasi loomisel nii ruumide remondi kui sisustamise osas. Ida-Virumaa maakonna kohalike omavalitsuste positiivse suhtumise heaks näitajaks on ka asjaolu, et keelekümblusprogrammi sisseviimine ja laiendamine on

¹ Final Report of the project "Integrating Estonia: Language Immersion 2002-2004" Ene Kulderknup, Meeli Pandis, Õie Vahar (2004).

² Ibid.

eesmärkidenä seatud nende arengukavades, mis on väga oluline ka projekti jätkusuutlikkuse seisukohast.

Keelekümbluses osalevate laste vanemate huvi, igakülgne toetus ja koostöö olid projekti õnnestumise seisukohast aga eriti olulised. Lisaks eelmainitud infopäevadele, teavitati lapsevanemaid pidevalt keelekümblusrühmas toimuvast ka lasteaedade metoodikute ja keelekümblusõpetajate poolt suulises vormis (peamiselt vene keeles). Lisaks jagasid lasteaiad välja lastevanematele nii eesti- kui venekeelseid MEIS-i Keelekümbluskeskuse poolt ettevalmistatud, kuid ka õpetajate endi poolt koostatud infomaterjale keelekümblusprogrammi kohta. Keelekümblusprogrammis osalenud laste vanemate küsitluste tulemused näitavad³, et enam kui 80% 108st küsitletud vanemast hindas projekti käigus informatsiooni edastamist neile “heaks” või “väga heaks”. Vähem rahul oldi informatsiooni osas, mis puudutab keelekümbluse mõju lapse arengule. Projekti jätkamise ja laiendamise puhul tuleks seega kindlasti suuremat tähelepanu pöörata analüüsile keelekümblusprogrammi mõjudest lapse arengule pikemas perspektiivis ja selle tulemustest lapsevanemaid teavitada.

Projekti eesmärkide saavutamisele aitas kindlasti kaasa lasteaedade õpetajate, juhtkonna ja metoodikute omavaheline hea koostöö, mis projekti raames saavutati. Keelekümblusprogrammi käivitamine on kaasa aidanud ka koostöö edendamisele lasteaedade ja lastevanemate vahel ning oluliselt parandanud lasteaedade sisekliimat.

Keelekümblusprogrammi põhimõtete ja eesmärkide tutvustamine projekti raames nii osalejatele kui üldsusele laiemalt on oluliselt tõstnud mitte-eestlaste arusaamist eesti keele õppimise vajalikkusest ja suurendanud nende teadlikkust keeleõppe uutest võimalustest. Projekti selline mõju on tuntav nii kohalikul kui riiklikul tasandil. Üheks indikaatoriks võib lugeda näiteks keelekümblusrühmade probleemideta komplekteerimist kõigis pilootlasteaedades ja jätkuvat nõudluse kasvu varase keelekümbluse rühmade järele, millele viitab ka aastaks 2005 õpetajate koolitusele registreerunud uute õpetajate arvukus ning MEIS Keelekümbluskeskusega ühendust võtnud lasteaedade hulk, kes sooviksid projektis edaspidi pilootlasteaedadena osaleda.

Projekti positiivseks mõjuks võib kindlasti lugeda ka eesti keele kasutamise laienemist, sest keelekümblusprogrammis osalenud lapsevanemad on oluliselt enam aktiivsed otsima võimalusi oma lastele eesti keeles suhtlemiseks. Vanemad on püüdnud enam kasutada eesti keelt kodus oma lastega suheldes ja leida neile ka muid võimalusi kodus eesti keele kasutamiseks, näiteks on hakatud vaatama Eesti telekanalitel näidatavaid lastesaateid, kuulama eestikeelseid plaate, mängima lauamänge jms. Lisaks otsitakse võimalusi kasutada eesti keelt ka teenindavates institutsioonides, huvialategevustes, tööjuures. Keelekümblusmeetod eeldab eesti keeles suhtlemise võimaluste laienemist, seega oli vanemate poolse sellekohase initsiatiivi ja huvi äratamine väga oluline.

Varase keelekümbluse projekti tegevused jätkuvad ka aastal 2005 rahastatuna riigieelarvest. Planeeritud on juba praegu koolitused kolmele rühmale lasteaedade

³ Final Report of the project “Integrating Estonia: Language Immersion 2002-2004” Ene Kulderknup, Meeli Pandis, Õie Vahar (2004).

õpetajatele: üks edasijõudnutele, kes alustasid 2003. aasta sügisest keelekümbelrühmaga; teine õpetajatele, kes alustasid rühmaga aastal 2004 ja kolmas õpetajatele uutest projektiga liituvatest lasteaedadest. Koolitusi viivad läbi selle projekti raames õpetajate koolitajate koolituse läbinud, kes alustasid juba 2004. aasta juunis edukalt uute keelekümbelõpetajate koolitamisega.

Keelekümbelprogrammi jätkusuutlikkust kinnitab ka poliitiline toetus keelekümbelmeetodite kasutamise jätkamisele ja laiendamisele nii kohalikul kui riiklikul tasandil. Haridus- ja Teadusministeerium on eraldanud projekti jätkamiseks rahalisi vahendeid MEIS Keelekümbelkeskusele. Lisaks on mitmed Idu-Viru maakonna omavalitsused lubanud jätkata keelekümbelasteaedade toetamist: see on paljude omavalitsuste arengukavadesse sissekirjutatud ning kohalikud omavalitsused on lubanud eraldada ka rahalisi vahendeid nii palju kui nende võimuses. Ka lapsevanemad ise ning mitmed sponsorid on nõus materiaalselt toetama keelekümbelrühmasid. Projektis pilootlasteaedadena osalenud lasteaiad on samuti oma arenguplaanidesse kaasanud ühe eesmärgina keelekümbelmeetodite rakendamise jätkamise ja ka laiendamise uute rühmade avamise näol.

Varase keelekümbelprogrammi populaarsus on kaasa toonud kasvava nõudluse keelekümbelrühmade järele, mistõttu on eriti tänuväärt projekti raames toimunud õpetajate koolitajate koolitus, mis on loonud võimalused õpetajate edasiseks täiendkoolituseks keelekümbelmeetodite osas. Samuti on Eesti kõrgkoolide esindajate kaasamine projekti tegevustesse andnud positiivseid tagajärgi, näiteks Tartu Ülikooli Narva Kolledžis on õpetajate koolitamise õppekavasse lisatud keelekümbelmeetodite õpetamine 4 AP/160 tunni ulatuses. Siiski on pädevate keelekümbelõpetajate, kelle emakeel oleks eesti keel, osas pakkumisest märgatavalt suurem nõudlus, mistõttu tuleb lähitulevikus suuremat tähelepanu pöörata just õpetajate koolitamisele.

Kuigi projekti tegevused olid osaliselt suunatud ka lasteaedade ja koolide koostöö arendamisele, on vähene koostöö koolidega, kus rakendatakse varast keelekümbelprogrammi, hetkel suurim mure, mis vajab kiiret lahendamist. Ühelt poolt tuleb tagada, et jätkuks piisavalt keelekümbelklasse algkooli tasemel, sest lastele, kes on õppinud kaks aastat lasteaedades keelekümbelklassis, peaks olema võimaldatud edasine õppimine koolis, kus keelekümbelklassid alustavad esimesest õppeaastast peale. MEIS Keelekümbelkeskuse esindaja sõnul, on eesmärgiks seatud, et lapsed saaksid kogu lasteaias keelekümbeluses osalenud grupiga kooli minnes edasi õppida ühes ja samas klassis. Hetkel aga toimub koolides esimestesse klassidesse õpilaste vastu võtmine teistel alustel. Tihedam koostöö kooli ja koolieelsete lasteasutuste õpetajate vahel oleks vajalik ka laste koolivalmiduse tagamise seisukohast. Lasteaedade õpetajad on projektijuhi sõnul vägagi huvitatud saama teavet koolipoolsete ootuste kohta laste oodatavate teadmiste ja oskuste taseme osas, kuid sageli jääb kontaktidest ja koostööst lasteaija ja kooli vahel õpetajate hinnangul puudu.

TEGEVUS 2: Eesti keele laagrid ja pereõpe

Tegevuse eesmärk: Kujundada välja eesti keele kui teise keele omandamise süsteem, kasutades selleks mitmekesiseid ja kaasaegseid õppematerjale ning õpetamise meetodikaid, mis arvestavad keelte vahelisi kontakte; soodustada motiveeritud ja aktiivset eesti keele omandamist mitte-eestlastest laste ja noorukite poolt.

Tegevuse tulem: Eesti keele laagrid ja pereõpe on kujunenud efektiivseks viisiks kaasata eesti keelt mitte kõnelevad noored eestikeelses keskkonda. Selle tegevuse otsesteks tulemusteks on eesti keele oskuse paranemine, eestlaste ja mitte-eestlaste mitteformaalsete kontaktide tihenemine. Eristat tähelepanu pööratakse Ida-Virumaale ja teistele Eesti probleemsete piirkondade. Tegevus toetab laiemalt kogu integratsiooniprotsessi Eesti ühiskonnas.

Tegevuse tagapõhi:

Keelelaagrid ja pereõpe oli sisuliselt jätkuv tegevus, mille süsteem töötati välja eelneva projekti „Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile“ (1998-2001) raames. Selles on esmalt paika pandud keelelaagri ja pereõppe mõisted. Keelelaager on mitte-eesti ja eesti laste erilaager, mille eesmärk on vähendada laste keelebarjääre, arendada suhtlemisoskust ning suurendada laste huvi ja motivatsiooni eesti keelt õppida. Pereõppeprojekt on eesti ja mitte-eesti perede vahetusprogramm, kus peamiselt venekeelsed lapsed veedavad kaks nädalat kuni kaks kuud eestikeelses perekonnas, osaledes aktiivselt perekonna igapäevaelus. Vahetuse eesmärk on vähendada laste keelebarjääre, tutvustada neile eesti kultuuri, keelt ja kombeid ning soodustada eesti ja mitte-eesti perekondade suhteid.

Aastail 1998-2001 organiseeriti laagrite korraldajatele mitu arendusseminari, et tagada toetatud projektide kvaliteetne korraldus, samuti arutleti keelelaagrite ja pereõppeprojektide korraldamise strateegia üle aastaiks 2000-2005. 2000. aastal tutvusid keelelaagrite ja pereõppeprojektidega keelelaagrite nõukogu, rahvastiku minister, eesti- ja venekeelse meedia esindajad. Tagasiside oli väga positiivne. Kõik see julgustas lülitama keelelaagrid ja pereõppe ühe tegevusena ka käesolevasse projekti.

Tegevused:

Tabel 2.1. Keelelaagrid ja pereõpe, 2002-2004

Aasta	Projekti taotlusi		Toetatud projekte		Osalenud lapsi		sh riskirühma lapsed
	KL*	PÕ	KL	PÕ	KL	PÕ	
2002	10	9	5	7	268	914	808
2003	41	16	18	12	859	658	553
2004	41	8	15	7	490	360	
KOKKU	92	33	38	26	1617	1932	1361

* KL – keelelaager, PÕ – pereõpe

Tabelis kajastamata informatsioonist tuleks märkida järgmist:

1) 2002.aastal viidi keelelaagrite ja pereõppe korraldamiseks läbi 3 pakkumisvoor – (a) veebruaris/märtsis, (b) aprillis ja (c) oktoobris/novembris. Esimeses voorus esitati 10 taotlust (keelelaagrit), mis ka rahastati. Teisel juhul oli tegemist suunatud pakkumisega ning see oli mõeldud riskirühmade lastele. Kaheksast välja saadetud pakkumisest tuli tagasi samuti 8, millest rahastati 5 (2 keelelaagrit ja 3 pereõpet). 2002. aasta viimane pakkumine oli samuti suunatud ja mõeldud riskirühmade laste kaasamiseks. Välja saadeti 29 keelelaagrit ja 15 pereõppe pakkumist. Tagasi saadi 11 taotlust, millest toetati 3 keelelaagrit ja 4 pereõpet.

2) 2003. aastal korraldati 2 pakkumisvoor: (a) veebruaris ja (b) juunis/juulis. Esimeses voorus esitati 57 taotlust, millest rahuldati 28. Teine voor oli suunatud Ida-Virumaa riskirühmade lastele, saabus 2 taotlust ning mõlemad ka rahuldati.

Veebruaris korraldati projekti juhtidele ja keelelaagrite ning pereõppe potentsiaalsetele organiseerijatele 4 infopäeva, millest võttis osa 40 inimest. Infopäevade eesmärk oli tutvustada konkursil osalemise tingimusi ja teha kokkuvõtte 2002. aasta tulemustest.

Lisaks sellele viidi 2003. aastal läbi keelelaagrite monitooring, mille käigus pöörati tähelepanu järgmistele komponentidele:

- 1) laagri asukoht (looduslik asukoht, hoone tüüp)
- 2) majutustingimused (magamisruumide olukord, pesemisvõimalused, sportimisvõimalused, õpperuumid)
- 3) keeleõpe (õppematerjalid, õppereisid/matkad, õppekorraldus, keeleõppe seos muude tegevustega)
- 4) tagasiside õpilastelt (üldjoontes väga positiivne, ehkki mõne lapse arvates oli keeleõpe liiga raske, samas kui teiste jaoks oli see liigagi lihtne, lapsed rõhutasid häid kontakte eestlaste ja mitte-eestlaste vahel)
- 5) üldine hinnang

3) 2004. aastal toimus samuti 4 infopäeva potentsiaalsetele keelelaagrite ja pereõppe korraldajatele eesmärgiga tutvustada konkursil osalemise tingimusi. Osales 53 inimest. Lisaks toimus mais 2004 3 ühepäevast seminari keelelaagrite turvalisuse teemadel ning 2 ühepäevast seminari aruandlusest. Juunis-augustis toimus keelelaagrite monitooring.

Hinnangud:

Käesoleva uuringu meetodika näeb ette hinnangute ja arvamuste kogumist iga tegevuse kohta vastava tegevusega seotud inimestelt. Keelelaagrite ja pereõppe osas oli kavandatud intervjuud põhimõttel, et oleksid esindatud nii keelelaagrite kui ka pereõppe korraldajad mittetulundusühingute (MTÜ), aga samuti füüsilisest isikust ettevõtjate (FIE) näol, lisaks üks kool. Peeti silmas ka regionaalse esindatuse põhimõtet.

Järgnevalt ongi esitatud keelelaagrite ja pereõppe korraldajate hinnangud käesoleva uuringu viiele põhiküsimusele.

Kontsentreeritult võiks intervjueeritute hinnangud kokku võtta nii, nagu käesoleva tegevuse tulemis eelpool juba kirjas: eesti keele õpe peredes ja keelelaagrites on kujunenud üheks efektiivseks viisiks kaasata eesti keelt mitte kõnelevad noored eestikeelses keskkonda. Eriti oluliseks peeti tähelepanu pööramist noortele, kes on pärit sotsiaalselt toimetulekuraskustega peredest (üksikvanemaga pered; pered, kus üks vanem on töötu jne.).

Tulles sellise üldise hinnangu juurest konkreetsemate arvamuste juurde, võib esmalt märkida, et kõigi intervjueeritud pereõppe ja keelelaagrite organiseerijate üksmeelne arvamus oli, et nii keelelaagrid kui ka pereõppe on igati vajalikud ja tänuväärt ettevõtmised, mis lõppkokkuvõttes aitavad suuresti kaasa integratsioonile Eesti ühiskonnas. Samas tuleb märkida, et üks keelelaagri korraldaja arvas siiski, et võib olla oleks otstarbekam suunata see raha otse koolidesse keeleõppe parandamiseks. Tema arvates organiseeriti lastelaagreid kui suvise ajaveetmise vorme enne seda välisabi projekti ja organiseeritakse ka hiljem. Tema organiseeritud laagrites on nagoonii erinevast rahvusest lapsed koos, kes õpivad nii keelt kui üksteist tundma, mistõttu praegu kõnes olev välisabi oli lihtsalt hea võimalus raha taotlemiseks.

Selle kõrval domineeris siiski seisukoht, et keelelaagrid ja pereõppe ei ole suunatud ainult eesti keele õppimisele, vaid selle eesmärgid on märksa laiemad. Rõhutati, et keele õppimine on muidugi vajalik (teatud tase oli kõigil laagrisse või perre tulnuil juba olemas ka) ja eesti keelses keskkonnas viibimine aitab tõsta päris selgesti keeleoskuse taset. Samal ajal, ja võib-olla veelgi tähtsam on asjaolu, et omandatakse ka teadmisi teisest kultuurist, suhtlemistavadeid, kommetest jne. ning seda mitte õpiku või õpetaja jutustuse kaudu, vaid vahetu kontakti kaudu. Oluline on juba ainuüksi oma tavakeskkonnast välja pääsemine: näiteks keelelaagrid organiseeriti Eesti looduskaunites paikades ja kohtades, kus mitte-eesti lapsed olid sageli esimest korda. Eriti oluline oli see toimetulekuraskustega perede lastele, kel majanduslikel põhjustel sageli puudub võimalus kodukohast kaugemale pääseda.

Pidades silmas, et integratsioon on kahepoolne protsess – ühelt poolt mitte-eestlaste kohanemine eestlastega ja teisalt eestlaste kohanemine mitte-eestlastega kõikvõimalikke aspekte silmas pidades, võimaldavad keelelaagrid ja pereõppe nii mitte-eestlastel kui eestlastel teineteist n.ö “rohujuuretasandil” tundma õppida. Intervjueeritute kinnitusel ei piirdunud eesti ja mitte-eesti laste/noorukite kontaktid ainult laagris või peres oldud perioodiga. Sellest suhtelisest lühiajalisest kontaktist on alguse saanud mitmed pikemaajalisemad läbikäimised erinevast rahvusest laste/noorte vahel. Näiteid sellise läbikäimise kohta toodi sageli. Eriti emotsionaalselt räägiti juhtumist, kus Saaremaa eestlasest noormees leidis endale mitte-eestlasest sõbranna Narvast.

Omaette alalõik keelelaagrite ja pereõppe korraldamisel on keele õpetamise metoodika. Üldine mulje jäi, et kuigi nii korraldajad kui ka õpetajad, aga samuti pered, kuhu lapsed tulevad, on saanud juhendeid, millele õpetamise käigus tähelepanu pöörata, ei ole ühtset keele õpetamise metoodikat keelelaagrite ja pereõppe tarvis välja kujunenud. Teisalt ei saa seda kuidagi lugeda puuduseks, sest nii keelelaager kui pereõppe on midagi täiesti erinevat koolitunnist, õpetamine või isegi rohkem õppimine toimub konkreetse tegevuse

käigus ja kaudu. Seepärast on ka ühtse metoodika välja töötamine üsna keeruline. Veelgi enam, formaalse reeglistiku järgmine võiks omada hoopis negatiivseid tagajärgi ja kavandatud eesmärk – keele õppimine ja suhtlemise aktiveerimine eesti ja mitte-eesti noorte vahel – võiks jääda saavutamata.

Intervjueeritute arvates jäid nii lapsed/noored kui ka lapsevanemad pereõppe ja keelelaagritega rahule. Lapsed/noored olevat üsna sageli väljendanud soovi tulla tagasi sellisesse laagrisse. Lastevanematele oli see aga võimalus leida lastele tegevust suviseks koolivaheajaks, ühendada meeldiv kasulikuga. Positiivne tagasiside on ilmselt ka üks põhjustest, mis pani kõiki intervjueerituid kinnitama, et nad kavatsevad ka edaspidi kas siis pereõppe või keelelaagrite organiseerimisega jätkata. Seejuures ei näinud nad takistust ka rahalise poole pealt, seda vaatamata asjaolule, et välisabiprojekt “Multikultuuriline Eesti” lõppes aastaga 2004. Mitmed keelelaagri korraldajad väitsid, et neil on järgmiseks aastaks juba plaanid tehtud ja taotlusedki esitatud. Nende väitel saab edaspidi raha küsida Riikliku Integratsiooniprogrammi (2000-2007) arvelt. Kaugemale ette mõelda ei olevat praegu otstarbekas. Küsimuse peale, kas edaspidi ei peaks riik appi tulema selliste keeleõppevormide toetamisel, arvati, et küllap vist. Seega võib öelda, et on olemas keelelaagri ja pereõppe korraldajate kaader, kogemustega õpetajad, pered, kes on huvitatud muukeelsete laste kaasamisest, mis kokkuvõttes lubab väita, et antud tegevus on jätkusuutlik.

Keelelaagrite ja pereõppe korraldamine on tulenevalt nende spetsiifikast märksa kulukamad võrreldes tavaliste noortelaagritega. Seepärast olid ka rahaeraldised sellele tegevusele üsna suured, eriti võrreldes teiste tegevustega. Samas ei pidanud keegi intervjueerituteist seda tegevust raha raiskamiseks. Kulutusi ühe lapse kohta peeti mõistlikuks ja piisavaks. Leiti, et kuigi üks osa vanemaid suutnuks ka ise lapse ülalpidamiskulud katta, oli neidki peresid, eriti üksikvanemaga või ühe töölkäiva vanemaga, kes ise poleks suutnud vajalikku summat maksta. Nende jaoks oli välisabi (või edaspidi Eesti riigi toetus) mõõdapääsmatu, et laps saaks keelelaagrisse või mõnda perre minna keelt õppima ja suhtlema teisekeelsete laste ja täiskasvanutega.

Kokkuvõttes võib pidada keelelaagreid ja pereõpet igati õnnestunud tegevuseks. Mitteeesti lapsed õppisid selle käigus eesti keelt, suhtlesid eestlastega n.ö “rohujuure tasandil”, mis kahtlemata aitab kaasa integratsioonile Eesti ühiskonnas. On alust arvata, et see tegevus jätkub ka Projekti lõppemisel, vastavad ressursid on ette nähtud Riikliku Integratsiooniprogrammi vahendite arvelt.

TEGEVUS 3: Eesti ja vene keskkoolide koostöö õppekavade arendamisel

Tegevuse eesmärk: Luua koolides tingimused, mis toetavad õpperühmade eesti keeles töötamist, võimaldavad keskkoolide lõpetajail omandada eesti keel igapäevaseks ja tööalaseks suhtlemiseks vajalikul tasemel.

Tegevuse tulem: õppekavade väljatöötamiseks on laiendatud ja tugevdatud vene ja eesti õppekeelela üldhariduskoolide koostöövõrgustikku; paranenud on eesti ja vene õppekeelela üldhariduskoolide õppekavade kvaliteet; tihenendud on eesti ja vene õppekeelela üldhariduskoolide kontaktid.

Tegevuse tagapõhi:

Eesti keele õpetamise parendamine on probleemiks paljudes keskharidusasutustes, kus õppetöö toimub kas vene või mingi muu rahvusvähemuse keeles. Raskusi esineb nii õpetajaskonna, õppematerjalide kui ka selge nägemuse osas. Üleminek eestikeelsele õppele keskkooli tasemel eeldab intensiivset ettevalmistustööd ja sobiva mudeli valikut. Enamik vene õppekeelela koole ei ole selleks veel valmis. Kõige suuremana riskina tajutakse hariduse kvaliteedi langust. Kooliõppekava arendus peaks tagama hariduse kõrge kvaliteedi.

Eesti Vabariigis on juba mitu aastat aktiivselt tegutsenud hariduse kvaliteedi tagamise nimel: koolitatud nii koolitajaid kui ka haridusametnikke, kohalike omavalitsuste töötajaid; töötatud välja mitmeid õppematerjale ja koolitusprogramme. Aktiivne ja entusiastlik tegutsimine soodustas üha uuemaid ettevõtmisi ja algatusi. 2001. aasta mais moodustati tollase Haridusministeeriumi poolt töögrupp, mille ülesandeks oli indikaatorite valik õppeprotsessi ja õppekeskkonna kvaliteedi ning keskhariduslike institutsioonide juhtimise hindamiseks. See töö on nüüdseks lõpetatud. "Avatud õppekava" projekti raames alustati tööd kooliõppekava hindamise matriksi kujundamise kallal. Projekti rahastajateks olid välisabi projekt "Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile" ning Eesti Vabariigi Haridusministeerium. Töö on osutunud küllalt tulemuslikuks, samas tegutseti küllaltki isoleeritult, vähe oli teada teiste tulemustest-saavutustest. Tajuti vajadust eesti ja vene õppekeelela koolide koostöö järele kooli õppekava ja arengukava väljatöötamisel.

Põhjamaade, Suurbritannia ja ÜRO Arenguprogrammi projektile "Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile" antud hinnangus märgitakse, et "Avatud õppekava" tegevus osutus vägagi tulemuslikuks, kuna selle tulemusena töötati välja innovatiivne õpetamise metodoloogia, mille järele oli uue õppekava tingimustes väga suur vajadus. Eriti kasulikuks osutus see tegevus vene õppekeelela koolide puhul, soodustades uue õppekava arendamist ja elluviimist ning hariduse kvaliteedi tõstmist. Ka olid hindajad osutanud vajadusele tõmmata aktiivsemalt kaasa koolide juhte, nende kaasalöömine oleks aidanud paremini mõista iga antud kooli vajaduste ja taotluste eripära.

Tegevused:

Esialgsete kavade kohaselt oli projekti eesmärgiks õppekavaarendustöö tõhustamine koolides, seda eelkõige eesti ja vene õppekeelela koolide koostöö toetamise kaudu. 2002.

aasta septembris valiti välja kuusteist vene õppekeele pilootkooli, mille juhid olid valmis selleks, et nende koolidest saavad eestikeelse aineõppe rakendamise katsekoolid.

Nendele koolimeeskondadele korraldati "Multikultuurilise Eesti" projekti raames kaks arendusseminari – 2002. aasta detsembris ("Vene õppekeele kooli eesti keele ja eestikeelse õppe mudelid") ja 2003. aasta aprillis ("Kooli õppekavatöö hindamine"). Seminaride eesmärk oli luua alus õppekavaarenduse koostööks ning mõtestada eestikeelset aineõpet kui üht kooli mitmekultuurilisuse tunnust. Seminaride raames määratleti eesti keele ja eestikeelset aineõpet kajastava õppekava arendamise kriteeriumid ning vastavate mudelite iseloomustamise-hindamise indikaatorid.

Esiialgu oli kavas jätkata pilootkoolide rühma laiendamisega partner-koolide arvelt. Nimelt oleks pilootkool valinud endale partner-kooli selleks, et toetada seal eesti keele õppe mudeli arendamist. Kuid selleks ajaks oli tegevuse meeskond teadvustanud, et mitmete põhjuste tõttu (eesti õppekeele koolide õpetajaskonna nõrk motivatsioon, õpetajaskonna piiratud ajaressurss, ebapiisav HTM toetus jne.) ei oleks võimalik loodetud tulemusi saavutada. Nii järgnes aruteludele ja konsultatsioonidele Tallinna ja Ida-Virumaa ekspertidega otsus, et rohkem ressursse on otstarbekas suunata erinevate õppekava-alaste materjalide (kirjutiste) koostamisele.

Kolmas - käesoleva projekti tegevuse raames viimane - koolide meeskondade kohtumine toimus 2004. aasta oktoobris. Osalejaid oli rohkesti ka teistest Eestimaa koolidest – kokku 90 õpetajat. Toimus ühepäevane juhendmaterjalide kirjutamise koolitus, mille eesmärk oli tutvustada projekti raames valminuid trükiseid ning julgustada tegevõpetajaid jagama oma töökogemusi, seda just õppekavaalaste materjalide kirjutamise kaudu.

Koolitusel tutvustatud materjalidest koondas üks - "Kooliarendustöö vene õppekeele koolis" - kahe pilootkoolide arendusseminari materjale. Kogumikku olid retsenseerinud nii eesti kui ka vene õppekeele koolide õpetajaskonna esindajad, samuti EV Haridus- ja Teadusministeeriumi töötajad. Kokku oli trükitud 2500 eksemplari, eesti keeles. See jagati tasuta kõigile eesti ja vene õppekeele üldhariduskoolidele 2004. aasta jooksul. Kogumik on tõlgitud ka vene keelde ning (toimetamata kujul) tehtud kättesaadavaks Interneti kaudu .

MEIS-i poolt välja kuulutatud avaliku konkursi ("Stipendium uute kooli õppekava-alaste kirjutiste koostamiseks") võitjatelt ilmusid kooliarendust avardavad artiklid ning kooliarendust toetavad metoodilised juhendmaterjalid. Kokku toetati kolme kirjutise valmimist. Esiteks, metoodiline juhendmaterjal "Läbivate teemade käsitlemise kavandamine kooli õppekavas" (50 lk); trükitud 800 eksemplari vene keeles. Sama asi on tõlgitud ka eesti keelde ning avaldatud 1500 eksemplaris.

Teiseks, valmistati ette ja avaldati metoodiline juhendmaterjal "Kooli õppekavaloomed "saladused"" (50 lk) - trükiti 800 eksemplari vene keeles. Kolmandaks, valmis artikkel "Tõlketeooria ja –praktika abiks eesti keele ja kultuuri omandamisel" (10 lk). See on kättesaadav Interneti kaudu, tutvustava seminari käigus jagati ka artikli koopiaid.

Teemad kirjutiste konkursi väljakuulutamiseks olid välja pakutud õppekava-alase kirjanduse analüüsi alusel (teostajaks oli Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseum), seda põhimõttel, et kajastamist leiaksid kirjanduses suhteliselt vähem käsitletud teemad.

Kõik need materjalid trükiti ning jaotati 2004. aastal. Need on koondatud ka CD-ROM'le. 2004. aasta novembris salvestati CD-le kõik õppekava-alased materjalid, mis on valminud käesoleva ning eelmise välisabiprojekti raames. Need 65 CD-ROM'i jagati kõrghariduse ning õpetajate koolitusega tegelevatele institutsioonide vahel.

Kooli õppekava koostamist, rakendamist ja hindamist toetavate eesti- ja venekeelsete publikatsioonide ja materjalide annoteeritud elektrooniline andmebaas valmis Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseumi töö tulemusena. See on kättesaadav Interneti kaudu - Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseumi koduleheküljel www.tpu.ee/epam. Muuseum võttis endale kohustuse seda perioodiliselt täiendada ja uuendada.

Annoteeritud elektroonilise andmebaasi loomisel ilmnisid raskused terminoloogia tõlkimises eesti- keelest vene keelde ja tagasi. Sellest tulenevalt alustati projekti raames põhiliste õppekava-alaste terminite sõnastiku koostamist. Sõnastiku retsensentideks olid tegevõpetajad. Tiraažiks on 25 000 eksemplari, mis lähevad jagamisele.

Hinnangud:

Põhjamaade, Suurbritannia ja ÜRO Arenguprogrammi projektis „Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile“ oli formaalharidussüsteemi komponent üks suuremaid.

Vastavalt kõigi osapoolte arvamustele, oli esialgne eesti ja vene õppekeele koolide koostööd toetav tegevuskava väga huvitav, selle elluviimine oleks tulnud kasuks nii osalenud koolitöötajatele kui ka laiemalt, soodustanud nende koolide koostööd. Suurt huvi antud teema vastu kinnitab 2002. aasta detsembris ja 2003. aasta aprillis arendusseminaridel osalenute pilootkoolide tulemuslik töö, samuti aktiivne osalemine 2004. aasta oktoobris korraldatud ühepäevase juhendmaterjalide kirjutamise koolitusel (millest kõneleb osalejate arv – 90). Esialgse tegevuse raames kavandatud ettevõtmiste sisu oli põhjendatud, seda nii Eesti ühiskonna integratsiooni soodustamise kui kasusaajate huvidele vastavuse osas. Ka viidatakse Põhjamaade, Suurbritannia ja ÜRO Arenguprogrammi projekti „Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile“ hinnangus sellele, et uue õppekava arendamisega seonduvatele tegevustele tuleks kasuks koolitöötajate panustamine sellesse.

Kuid need kavad osutusid liiga optimistlikeks, kuna eeldasid kõigi koolitöötajate tõsist pühendumist protsessis osalemisele. Samas kõik intervjueeritud isikud, samuti Põhjamaade, Suurbritannia ja ÜRO Arenguprogrammi projekti „Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile“ meeskond sellisele pühendumisele ka osutasid, kuid see iseloomustas 1990-aastate olukorda, kui paljud inimesed lõid kaasa tõepoolest entusiasmist ja soovist midagi ära teha. Kahjuks oli uue sajandi alguseks situatsioon oluliselt muutunud võrreldes selle ajaga, millal olid saavutatud olulised edusammud „Avatud õppekava“ teostamisel. Ei üldine keskkond (sh Haridus- ja Teadusministeeriumi muutunud prioriteedid), mis ei olnud enam nii soosiv ega osalejad ise olnud enam nii

entusiastlikud. 1990. aastate algul peeti oluliseks soodustada laiaulatuslikke muutusi haridussüsteemis, ning omaalgatuslikult osaleti nende muutuste kavandamises ja teostamises. 1990. aastate lõpuks oli osa nendest muutustest juba ellu viidud, õpetajate töö oli oluliselt muutunud. Üha enam aega tuleb õpetajatel investeerida uutesse tegevustesse, üha enam kasvab töökoormus. Intervjueeritavad pidasid töökoormust oluliseks takistuseks projekti edule kaasaaitamisel. Seega olid tegevuse esialgsed plaanid hästi põhjendatud ja kavandatud, probleem oli selles, kuidas saavutada oodatud eesmärged muutunud tingimuste puhul. Enamikku nendest projekti tegevust häirinud asjaoludest oleks olnud üsna raske ette näha.

Intervjueeritud jagasid seisukohta, et komponendi kava muutus oli põhjendatud ja mõistlik. Seda peeti õigustatud võimaluseks kindlustada komponendi jätkusuutlikkus. Materjalidest ja andmebaasist oodatakse suurt abi nii eesti- kui ka venekeelsetele koolitõotajatele. Avatakse ju materjalides nii teoreetilisi põhimõtteid kui ka neist tulenevaid praktilisi järeldusi, jagatakse ka õpetajate kogemusi. Ka ei ole varem olnud sellist annoteeritud andmebaasi, mis koondaks teavet nii eesti kui ka vene keeles avaldatud õppekava-alaste kirjutiste kohta. Sama kehtib ka eesti-vene õppekavaarendamise terminoloogia sõnastiku puhul.

Ka väärrib mainimist asjaolu, et kõik intervjueeritud isikud väitsid, et tegevust hallati professionaalselt, tulemuslikult ning pühendunult.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et selle tegevuse raames teostatu aitas oluliselt kaasa nii uue õppekava arendamisele ja elluviimisele kui ka eesti ja vene õppekeele koolide koostöö tihenemisele.

TEGEVUS 4: Tööjõuvahetus ja kutseharidus

Tegevuse eesmärk: Laiendada mitte-eestlastest täiskasvanute eesti keele õppimise võimalusi, et tagada neile igapäevaseks ning tööalaseks suhtlemiseks vajalik eesti keele oskus; Luua kutsekoolides tingimused, mis tagaksid õpperühmade eestikeelse töö ning kooli lõpetajate eesti keele kui teise keele oskuse olme- ja tööalaseks suhtlemiseks vajalikul tasemel, et õppurid integreeruksid Eesti ühiskonda.

Tegevuse tulem: Tänu paremale keeleoskusele on suurenenud mitte-eestlaste konkurentsivõime ja mobiilsus tööturul.

Tegevuse tagapõhi:

Tööjõuvahetuse põhimõtete väljatöötamist alustati Põhjamaade, Suurbritannia ja ÜRO Arenguprogrammi projekti “Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile” raames”. 1999. aastal algatati pilootprojekt “Tööjõumobiilsus”. Tegevuse eesmärk oli laiendada mitte-eestlastest täiskasvanute eesti (riikliku) keele õppimise võimalusi, suurendamaks nende konkurentsivõimet ja mobiilsust tööturul.

Eriti keerulisena tajuti Ida-Virumaa olukorda: raske oli omandada ja säilitada Eesti keele oskus regioonis, kus mitte-eestlased moodustavad 80%. Tavapärane keeleõpe ei oleks kindlustanud riigikeele valdamist igapäevaseks ning tööalaseks suhtlemiseks vajalikul tasemel. Projekti töörühm töötas välja uuendusliku mudeli võimaldamaks täiskasvanutele innovatiivset keeleõppe meetodit. Töörühma kuulusid vastavate riiklike asutuste esindajad ning inimesed nendest asutustest, kelle töötajad oleksid praktiseerinud mudeli kasutamist. Esialgne mudel “Eesti-sisene tööjõuvahetus keelepraktika eesmärgil” töötati välja ning testiti 2000.a. kevadel. Töö mudeli kallal lõpetati 2001. aasta sügiseks.

Mudel oli kavandatud töötavale rahvastikule. Tööjõuvahetus eeldab kõigi osapoolte võrdset vastutust. Lähetust võib korraldada osapooltele sobival ajal. Kindlustamiseks eesmärkide saavutamist, piiritleti ka tulemusliku aja kestvus: minimaalne lähetus ei tohiks olla alla kahe nädala ja maksimaalne ületada 3 kuud. Kuna tööjõuvahetust peetakse kalliks meetodiks, siis juba ettevalmistusperioodi raames soovitatakse arvestada majandussektori vajadustega ning koostöö võimalustega. Lähetusele peaksid eelnema intensiivsed eesti keele kursused. Ka nähakse ette tugiisiku olemasolu. Kõik see viitab asjaolule, et selle tegevuse teostamisele peab eelnema märkimisväärne töö ja ressursside panustamine.

Vastavalt Põhjamaade, Suurbritannia ja ÜRO Arenguprogrammi projekti “Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile”, oli see tegevus eriti edukas heade suhete loomisel kolleegide vahel, informatsiooni vahetamisel ning tööga seonduva eestikeelse sõnavara omandamisel. Samas esitasid nad küsimuse, kas see meetod võiks põhimõtteliselt soodustada laiaulatuslikku tööalast liikumist Eesti tööturul?

Projekti „Tööjõu mobiilsus” arendamist jätkati MEIS-is. EL PHARE-„Eesti keele õppe programm” kuulutas tööjõulähetuste toetamiseks konkursi, sihtgrupiks olid vene õppekeelega koolide õpetajad.

Tegevused:

Tööjõulähetuste projektide toetamiseks kuulutati 2002. aasta mais välja avalik projektikonkurss. Esitati kaks taotlust – Politseiameti ja Sillamäe Keskraamatukogu poolt – ning mõlemat ka toetati. Projekti käigus viibisid tööjõulähetuses kaheksa Politseiameti töötajat ning viis Sillamäe raamatukogutöötajat (2002. aasta augustis – detsembris).

Taotluste tagasihoidlik arv viitas mudeli ”Eesti-sisene tööjõuvahetus keelepraktika eesmärgil” rakendamisega seonduvatele takistustele. Ekspert Mai Luugiga oli sõlmitud leping, et uurida, millest oli tingitud huvi puudumine projektikonkurssides osalemiseks. Mai Luuk jõudis järeldusele, et asjaosalised tunnistasid mudeli väga tõhusaks. Selleks aga, et tulevikus oleks võimalik läbi viia nii individuaalseid kui ka grupi lähetusi, alustati tööjõulähetuse korraldamise toote arendust.

2003. aasta veebruaris välja kuulutatud avalikule konkursile laekunud neljast pakkumisest valiti kaks. Lepingud sõlmiti Narva Kutseõppekeskusega ning Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskusega.

2003. aasta oktoobris korraldasid mõlemad asutused (Narva Kutseõppekeskus ning Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus) 26 lähetust: 16 neist kutsekoolide õpetajaskonnale (korraldajaks Narva Kutseõppekeskus) ning 10 kohaliku omavalitsuse ametnikele (korraldajaks Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus). Ida-Virumaa õpetajad ja ametnikud suundusid Saare-, Põlva-, Tartu- või Võrumaale. Korraldajate panuseks meetodi kujunemisele osutus osalejate valikuprotseduuri kehtestamine, mudeli erinevate korralduslike aspektide täpsustamine (tugiisiku valimine, individuaalse tegevusplaani koostamine, tagasiside saamine, jms).

2003. aasta novembris kinnitas projekti juhtkomitee tegevuse kava 2004. aastaks. Taas sõlmiti lepingud Narva Kutseõppekeskuse ning Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskusega. Töölähetustes osalejaid oli 49: sh 27 kutsekoolide õpetajat (lähetuse korraldas Narva Kutseõppekeskus) ning 22 kohaliku omavalitsuse ametnikku (korraldajaks Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus). Seekord olid lähetuse ajalised raamid muutunud: eestikeelses keelekeskkonnas oldi kahe sessiooni kaupa. Lähetus kestis vähemalt kuu aega. Tegevuses osalesid ka üle keskea töötajad: nimetatud 49-st olid vanemad kui 36 eluaastat 39.

30 tugiisikut, kelle ülesandeks oli Ida-Virumaa inimeste toetamine lähetuse ajal, oli kutsutud Ida-Virumaale. Need lähetused toimusid 2004. märtsist 2004. aasta oktoobrini.

Sotsioloog Mai Luuk teostas eksperdina tööjõulähetuste monitooringu 2004. aasta oktoobris. Eksperti ülesandeks oli hinnata mudeli reeglite ja soovitude järgimist, osapoolte motivatsiooni ning lähetuste tulemuslikkust.

Hinnangud:

Mudelit "Eesti-sisene töödühvatus keelepraktika eesmärgil" iseloomustab kõrge innovatiivsuse aste. See teise keele omandamise meetod baseerub kohalikel Eesti-sisestel multikultuursetel ressurssidel. Tööjõulähetusi keelepraktika eesmärgil on peetud tavapärase keeleõppe tulemuslikkust toetavaks tegevuseks. Ekspert Mai Luugi arvates on see mitte-eestlaste üks kõige tulemuslikum integratsiooni vahend.

Tööjõulähetusi korraldanud institutsioonide esindajate arvamusel (Narva Kutseõppekeskus ning Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus) tegevuse kõige olulisemaks saavutuseks võib pidada nii keeleõppega seonduvat (eelkõige keelebarjääri ületamist) kui ka sotsiaalsete sidemete loomist. Ka ametialaste oskuste-kogemuste vahetamist peeti oluliseks. Ekspert Mai Luugi arvates on kõik need aspektid võrdselt olulised tegevuse tulemuslikkuse vaatevinklist.

Vastavalt mudeli "Eesti-sisene töödühvatus keelepraktika eesmärgil" tingimustele, pidid lähetuste korraldajad uurima osalejate ootusi ning hinnanguid tegevuse tulemuslikkusele. Vastavalt Narva Kutseõppekeskuse poolt teostatud tagasiside ankeetide analüüsile, olid osalejad vägagi rahul projektis osalemisega. Hinnangud olid: "väga kasulik", "väga vajalik", "väga hea". Enamik (17) kahekümne seitsmest kutsekooli õppejõust, kes osalesid projektis 2004. aasta märtsist oktoobrini, leidsid, et nende keeleoskus paranes olulisel määral. Teistele küsimustele antud vastuste alusel võib järeldada, et keeleoskus paranes tänu nii intensiivkursusele kui ka võimalusele praktiseerida keelt selle "loomulik" keskkonnas. Enamik (18) õpetajaid lootsid kasutada neid oskusi ka tulevikus oma tööülesannete täitmisel. Lisaks keeleoskustele peaaegu kõik osalejad (23) omandasid ka uusi ametialaseid oskusi. Enamik osalejaid andsid kõrge hinnangu projekti haldamisele ja korraldusele.

Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskuse projekti korraldajad jõudsid tagasisideankeete uurides sarnastele järeldustele: osalejad jäid vägagi rahule projekti tulemiga. Kõige olulisema argumendina toodi välja võimalus praktiseerida eesti keelt eestikeelses keskkonnas. Kõik osalejad avaldasid soovi osaleda sellist laadi keeleõppes ka tulevikus. Mõned neist tulid koguni välja ettepanekuga muuta selline kursus kohustuslikuks, kuna see (oletatavasti) sunniks tööandjat loobuma skeptilisest hoiakust tegevuse suhtes. Lisaks tagasisideankeetidele oli tegevuse korraldaja vestelnud kõigi osalejatega projekti lõppüritusel. Järeldus oli jällegi sama laadi, mis ankeetide puhul: inimesed olid vägagi rahul sellega, et õnnestus osaleda. Nii eestlased kui mitte-eestlased pidasid väga oluliseks võimalust kohtuda uute inimestega, näha uusi kohti, omandada uusi kogemusi ning oskusi.

Ka sotsioloog Mai Luugi uuring (mis oli korraldatud 2004. aasta oktoobris) kinnitas osalejate rahulolu projektiga ning tegevuse tulemuslikkust. Kokku võttes jääb mulje, et kõik on äärmiselt rahul võimalusega osaleda projektis. Samas seonduvad projektiga ka mõningad küsitavused. Eelkõige toome välja eelmise välisabiprojekti hindamise soovitus: kaaluda, kumb on ebaadekvaatne, kas eesmärk (soodustada mitte-eestlaste laiaulatuslikku tööalast mobiilsust) või vahend töödühvatusete näol. Ka käesoleva hinnangu autorid kahtlevad võimaluses saavutada kõrget mobiilsuse taset tänu ülal kirjeldatud töödühvatusete mudeli laiaulatuslikule kasutusele võtmisele. Mitte keegi intervjueritustest ei ole sellist eesmärki antud tegevusega seostanud, pigem osutati tegevuse eduka kulgemise ja töötaja

kindlustunde seosele. Ka lähetatavad ise mainisid tagasisideankeetides kindlustunnet nii ootuste kui tulemi puhul. See on üsna ootuspärane, kui võtame arvesse osalejate vanuse, mis ulatus juba keskikka.

Keeleõppe puhul tuuakse välja, et mudel “Eesti-sisene tööjõuvahetus keelepraktika eesmärgil” kujutab endast keeleõpet toetavat tegevust. Omaette väljakutseks võiks selle tegevuse puhul pidada sellise mehhanismi loomist, mis võimaldaks eestikeelses keskkonnas omandatud keeleoskust säilitada ka tagasipöördumisel muukeelses keskkonda (näiteks riigiametnike täienduskoolituseks ette nähtud vahendite kasutamist selleks, et kindlustada soovijatele võimalus olla lähetatud keeleoskuse ”taastamise” ning ametioskuste omandamise eesmärgil). Kuigi potentsiaalseid osalejaid paistab olema küllaga, suhtusid intervjueritavad mudeli kulukuse tõttu (rahalised vahendid, korralduslikud raskused) üsna skeptiliselt korduvate koolituste korraldamisesse. Narva Kutseõppekeskuse koordinaator ütles selle kohta, et “Me peame liikuma edasi”. Tööjõulähetus kujunes vägagi kasulikuks kogemuseks, kuid seda võiks pidada esimeseks sammuks. Kuigi Narva Kutseõppekeskuse koordinaatori arvates on raha taotlemine-saamine EL Struktuurfondide kaudu üsna tõenäoline, oleks nüüd mõtet laiendada otsest regioonide vahelist koostööd, loobudes “vahendajatest”.

Selle juurde kuuluvad oluliste komponentidena ka keeleõpe ja uute ametialaste oskuste omandamine. Samas – võttes arvesse mudeli haldamise märkimisväärsed kulud – tasuks kõigil asjaosalistel kaaluda, kas samas vaimus jätkamine on kõige mõistlikum sidususe toetamise viis. Sotsioloog Mai Luuk soovib kaasata tegevusse kolmanda sektori esindajad. Kolmandas sektoris võiks tööjõuvahetuse mudeli analoog tulemuslikku kasutamist leida.

TEGEVUS 5: Noorsootöö

Eesmärk: Toetada noorsoo-organisatsioonide ja õpilasmavalitsuste arengu järjepidevust, et tagada mitte-eestlastest noortele enam võimalusi ühistegevusteks ning kujundada nende ühiskonnapädevust.

Tulem: Toetada avatud noortekeskuste arengu järjepidevust ja noorte omaalgatuslikke projekte, et seeläbi luua enam võimalusi erinevast rahvusest organiseerumata noorte kaasamiseks ühistegevustesse, noorte omalagatuslike tegevuste ja koostöö aluste loomiseks ning mitte-eestlastest noorsooliidrite sotsiaalse teadlikkuse ja aktiivsuse arendamiseks.

Tegevuse tagapõhi:

Noorsootöö komponendi tegevused on osaliselt jätkuks tegevustele, mis said alguse aastatel 1998-2001 toimunud projekti "Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile" käigus. Eelmise välisabi projekti noorsootöö komponendi raames toetati projektikonkursside kaudu tegevusi, mis pakkusid eri rahvusest noortele võimalusi ühistegevustes osalemise kaudu teisest rahvusest ja erineva kultuuritaustaga noori paremini tundma ja mõistma õppida ning noortevahelisi kontakte luua. Projekti põhine tegevuste toetamine oli ka sel korral kavandatud, kuid komponendi tegevuste sihtrühma oli kitsendatud, keskendudes avatud noortekeskustele (ANK), neis töötavatele noorsootöötajatele ja 15-25-aastastele organiseerumata eestlastest ja mitte-eestlastest noortele, kes moodustavad ANK-de külastajaskonna. Tegevuste suunamine ANK-le tulenes tegevuse koordinaatori sõnul taotlusest valida sihtrühmaks organiseerumata noored, kes ei ole veel kaasatud aktiivselt ühiskonnaellu noorsooühenduste ja –organisatsioonide, huvialaringide vms kaudu. Projekti kavandamise hetkel nähti ANK-s väga jõudsalt arenevat struktuuri, millel on potentsiaali kujuneda üheks olulisemaks erinevast rahvusest noori ühendavaks kohaks, kus alused koostöökse luuakse vabatahtlikkuse ja omaalgatuse printsiibil.

Tegevused:

Noorsootöö komponendi tegevuskava töötati välja koostöös ekspertrühmaga, kuhu kuulusid esindajad Eesti Avatud Noortekeskuste Liidust (EANK), Eesti Noorsootöö Keskusest (ENTK), Haridus- ja Teadusministeeriumist (HTM) ning noorsootöötajad kohalikest omavalitsustest ja ANK-dest. Tegevuskava sisaldas tegevusi, mis olid suunatud ühelt poolt ANK-de arengu järjepidevuse toetamisele ja teiselt poolt eri rahvusest noorte vaheliste kontaktide loomisele ja koostöö edendamisele ühistegevuste kaudu.

Aastal 2001. korraldas ENTK ANK-de juhtidele suunatud arengukavade koostamise koolituse, mille eesmärgiks oli koolitada ANK-de töö koordineerijaid maakonna tasandil. Enne, kui asuti uute arengukavakoolituste ettevalmistamise juurde, telliti 2002. aasta suvel eksperthinnang, mille raames hinnati sõltumatu eksperdi poolt toimunud koolituse efektiivsust ja olemasolevate materjalide adekvaatsust. Hinnang hõlmas ka ANK-de võimaluste ja tingimuste, nende arengukavade ja põhikirjade ning ANK-de töötajate poolt koostöös ENTK koolitusspetsialistidega kaardistatud koolitusvajaduste analüüsi.

Ekspert hinnang kinnitas vajadust just strateegiakoolituste järele, mis keskenduksid planeerimise ja juhtimise alasele õpetusele ning pööraksid enam tähelepanu arengusuundade välja töötamisele ja arengukavade koostamisele, et tõsta ANK-de jätkusuutlikkust.

Algselt planeeritud esseede konkursi “Võimalused ideaalseks noortekeskuseks” ideest kasvas välja ideede kogumise konkurs “Noor, anna oma panus!”. September- november 2002 viidi noortekeskuste külastajate seas läbi ankeetküsitlus, mis oli esimeseks sammuks noortekeskuste arengukavade arendamise protsessis. Küsitluse eesmärgiks oli välja selgitada noorte ootused ANK-le ja saada nende poolseid ideid, selle kohta, milline võiks üks ANK olla ja millega noored tahaksid seal tegeleda. Teine pool küsitlusest seisnes noorte hinnangutes ja ideedes teisest rahvusest noortega koos vaba aja veetmise osas.

Koostöös ENTK-ga ja EANK-ga korraldati kahe aasta jooksul (jaanuar-august 2003 ja august-november 2004) ANK-de juhtidele ja noorsootöötajatele suunatud arengukava koostamise, rakendamise ja hindamise koolitusi, mille eesmärgiks oli tõsta noortekeskuste töötajate pädevust juhtimis- ja arenguprotsesside sihipäraseks kavandamiseks ja juhtimiseks. 2003. aastal toimunud koolituste läbi viijateks valiti avaliku konkursi tulemusena AS Esko Koolitus ja MTÜ Clarus. 2004. aastal viis koolituse läbi MTÜ Clarus. Koolituse lõpetas esimesel aastal 48 töötajat 34-st ANK-st ja teisel aastal 21 töötajat 15-st ANK-st.

Koolituse tulemusena valmisid noortekeskuste arengukavad ning koostöös koolitusel osalenud noortekeskuste töötajatega töötati välja käsiraamat “Avatud noortekeskuste arendamine mitmekultuurilises ühiskonnas”, mis on mõeldud noorsootöötajatele iseseisvalt arengukavade koostamise, rakendamise ja hindamise hõlbustamiseks. Käsiraamat valmis 2004. aasta mais, misjärel korraldati Jõhvis ühepäevane seminar ANK-de töötajatele tutvustamiseks käsiraamatut.

2003. aasta septembris kuulutati välja avalik projektikonkurss “Noorte omaalgatuslikud koostööprojektid avatud noortekeskustes”. Konkursi taotluste tingimused töötati välja koostöös järgmiste partneritega: EANK, ENTK, programm “Euroopa Noored” ja HTM. Projekti tingimuste tutvustamiseks taotlejatele korraldati kaks infopäeva, üks Jõhvis ja teine Tallinnas. Konkursile laekus 20 projektitaotlust, millest rahastati 8 projekti, mille tegevused olid suunatud vastavalt konkursi tingimustele erinevast rahvusest noortele vanuses 7-26 elusaastat ja käsitlesid kooliväliseid teemasid. Kokku 2807 noort üle Eesti osales enam kui 138 tegevuses, mis toimusid nende 8 projekti raames.

Detsember 2003 korraldati projektijuhtimise koolitus rahastatud projektide meeskondadele, kuhu kuulusid noorsootöötajad ja noored, kes olid ideede algatajad ja kes osalesid ka projektide elluviimises. Koolituse eesmärgiks oli anda teadmisi ja arendada oskusi riskijuhtimises, grupitöö korraldamises ja hindamise indikaatorite määramises. Projektides osalenute hinnangul oli aga sama oluline ka noortes vastutustunde ja motivatsiooni tekitamine, sest sageli on taoliste noorte omaalgatuslike projektide puhul

probleemiks see, et noored väsivad ja tüdinevad poole pealt ning ei taju omapoolset vastutust projekti lõpule viimises.

Lisaks algselt kavandatud tegevustele viidi noorsootöö tegevuse raames koostöös EANK-ga ellu alaprojekt “Integratsioonitööks sobilik metoodika noorsootöö organisatsioonidele”. Alaprojekti eesmärgiks oli korraldada kolme tsükliline täiendkoolitus (56 tundi) ANK-de noorsootöötajatele teemal ‘Kultuuride vaheline kommunikatsioon’ ja koolituse käigus koostöös noorsootöötajatega töötada välja integratsioonitööks sobilik metoodika, et aidata kaasa noorte integratsiooniprotsesside toetamisele läbi töö ANK-des. Koolituse käigus anti noorsootöötajatele teoreetilisi teadmisi ja toodi praktilisi näiteid erinevate kultuuride vahelises kommunikatsioonis tekkivatest probleemidest ja kultuuridevahelistest konfliktidest ning nende lahendamise võimalustest. Vaatluse käigus küsitletud osalejate hinnangul olid eriti väärtuslikud praktilised näited ja koolitusel harjutuste ise läbi tegemine, mis on neid hiljem oluliselt aidanud oma igapäevatoos eettulevate konfliktsete situatsioonide lahendamisel. Koolitatute arvates, peaks iga noorsootöötaja läbima sellise koolituse, sest see aitab muutuda avatumaks ja sallivamaks teiste suhtes, aitab vabaneda juurdunud stereotüüpidest ja valmistab neid ette tööks erinevast rahvusest, erineva kultuuri- ja sotsiaalse taustaga ning erinevast vanusest noortega.

Koolitusel osales 11 töötajat 10-st noortekeskusest, kes moodustasid koos koolituse korraldajatega, kelleks olid kogunud psühholoogid ja koolitajad Jelena Jedomskihh ja Nelly Randver, tööruhma integratsioonimetoodika välja töötamiseks. Noorsootöötajad viisid koolitustsüklite vahel ANK-de külastajate seas läbi vestlusringid noortekeskuste vajaduste välja selgitamiseks ja rakendasid koolitusel väljapakutud meetodeid, et testida nende rakendatavust, anda tagasisidet ja teha meetodites noortekeskuste spetsiifikat arvestavaid täpsustusi. Koolituste raames väljatöötatud integratsioonitöö meetoditest koostasid Jelena Jedomskihh ja Nelly Randver käsiraamatu “Noorsootöötaja kultuuridevahelises kommunikatsioonis – parema üksteisemõistmise saavutamine eri kultuuride esindajate suhtluses.” Käsiraamat ilmus trükis 2005. aasta veebruaris ja on oluliseks abivahendiks töös noortega mitte ainult ANK-de vaid kõigis noortega tegelevates asutustes.

Hinnangud:

Üldine hinnang tegevusele on väga positiivne: kõik seatud eesmärgid on saavutatud ja kavandatud tegevused edukalt ellu viidud. Mitmed tegevused osutusid edukamatekski veel kui algselt oodati või loota julgeti.

Noorsootöö tegevuse raames toimunud alategevused võib jagada suunitluselt kaheks. Ühelt poolt tegevused, mis olid suunatud ANK-de institutsionaalse struktuuri arendamisele, et tagada noortekeskuste arengu järjepidevus ja toetada ANK-de potentsiaali muutuda erinevast rahvusest noori ühendavaks kohaks. Teiselt poolt toetati projekti raames otseselt ka noorte omaalgatuslikke projekte, mille eesmärgiks oli kaasata mitte-eestlastest noori ühistegevustesse, et võimaldada kontaktide loomist erinevast rahvusest ja erinevatest regioonidest pärit noorte vahel. Tegevuste suunamine institutsionaalse struktuuri arendamisele läbi strateegiakoolituste põhineb osalt eelmise

välisabiprojekti raames saadud kogemustele, et projektitoetustena tegevuste toetamine ei taga noorsooasutuste arengu järjepidevust. Mitmed ANK-d olid tegevuse kavandamise hetkel alles loodud ja neis töötasid noored ning kogemusteta noorsootöötajad, kellel puudusid juhtimiselased teadmised ja kes ei olnud kaasatud ANK-de koostöö- ja infovõrgustikesse. Seega oli selge: selleks et aidata kaasa noorte integratsiooniprotsesside toetamisele läbi ANK-de, tuli toetada nende arengu järjepidevust ja luua ühtne ning tugev ANK-de struktuur.

Arengukavade koolitused, mis viidi välisabiprojekti toetusel läbi, on oluliselt aidanud olukorra parandamisele kaasa. Tegevuste hindamise käigus koolitusel osalenute seas läbiviidud küsitluste tulemused näitavad üldiselt väga kõrget hinnangut arengukavade koolitustele. Lisaks omandatud kogemustele ja oskustele arengukava koostamises ja strateegilises planeerimises/juhtimises tuuakse koolituse panusena esile noorsootöötajate vaheliste kontaktide loomist, noortekeskuste koostöövõrgustiku laienemist ja ühtsustunde tekkimist. Koolituste käigus toimus intensiivne kogemuste vahetamine ja ühiste probleemide arutamine. Koolitused aitasid selgusele jõuda noortekeskuste identiteedis ja rollis nii noorsootöö valdkonnas kui ka integratsiooni protsessides. EANK-i esindaja sõnul töid toimunud koolitused uusi aktiivseid noorsootöötajaid suhtevõrgustikku, mille tulemusel ANK-de struktuur laienes ja tugevnes oluliselt. Valdavalt on osalejate hinnangud koolituse teemavalikute ja kasutatud meetodite osas samuti positiivsed. Koolitused vastasid paljude ootustele ja vajadustele. Intervjuudest selgus aga, et noorsootöötajad sooviksid, et koolitustel oleks vähem teoreetilist materjali ja enam praktilisi näiteid ja harjutusi, mis aitaks kindlasti kaasa sellele, et arengukavad oleksid kõik ka praktikas ellu viidavad, mitte üksnes formaalselt ja teoreetiliselt laitmatud.

Tegevuse koordinaatori sõnul oli märgata arengukoolitustele järgnenud omalagatuslike projektide konkursile laekunud projektidestki, et strateegiakoolitustest oli olnud suuresti kasu. Projektide kvaliteet oli võrreldes eelmise välisabiprojekti raames toetatud projektidega tõusnud; projektid olid ühe kordsetele tegevustele ja üritustele keskendumise asemel kindlate suunitlustega ja ANK-de arengusuundi toetavad. Samuti oli märgata esitatud projektides mitmekülgset koostööd erinevate ANK-de vahel: ühistegevuste kaudu viidi kokku noori erinevast rahvusest ja erineva kultuurilise ning sotsiaalse taustaga. ANK-de jätkusuutlikkuse seisukohast on väga oluline arendada igakülgset omavahelist koostööd ja sellega arengusuundade ja tegevuskavade kavandamisel arvestada.

Noorsootöö tegevuse alategevuste tulemusena on seega tõusnud nii üksikute ANK-de kui ka kogu struktuuri jätkusuutlikkus. ANK-d on osutunud väga tõhusaks erinevast rahvusest noori ühendavaks ja koostööd ning suhteid edendavaks kohaks. Intervjuude käigus leidis ikka jälle kinnitust väide, et ANK on igati sobiv nii eestlastest kui mitte-eestlastest noorte integratsiooni toetamiseks. ANK-des saavad noored omal algatusel ja vabas ning koduses õhkkonnas teha seda, mida nad tahavad. Erinevast rahvusest noori ühendavateks kohtadeks on noortekeskused, kus igapäevaste külastajate seas on nii eestlastest kui mitte-eestlastest noori, kuid ka noortekeskused, mille vahetus lähipiirkonnas ei ela erinevast rahvusest noored. Viimased aitavad noorte integratsioonile edukalt kaasa läbi ühistegevuste ja ühisprojektide teiste piirkondade ja regioonide ANK-

dega, mille heaks näiteks olid mitmedki komponendi raames toetatud noorte omaalgatuslikud projektid.

Toetatud omaalgatuslikud projektid aitasid kaasa noorte teadlikkuse kasvule teiste kultuuride olemusest, noorte koostööks avatud hoiakute, sallivuse ja üksteisemõistmise kujunemisele ning sõprussuhete tekkimisele. Mitmed noorte poolt algatatud ja elluviidud projektidest toetasid erinevast rahvusest noorte koostööd, mitmed aga ka sotsiaal-majanduslikult erinevatest regioonidest pärit noorte vahelist koostööd. Linnast pärit noored said võimaluse tutvuda maa piirkondade elustiiliga ja vastupidi. Sellised koostööprojektid toetasid integratsiooniks vajalike avatud hoiakute kujunemist ja juurdunud stereotüüpide lahti murdmist mõlemast rahvusest noorte seas, kes elavad homogeense elanikkonnaga piirkondades ja kellel võib olla sageli puudus varasem kontakt ja isiklik kokkupuude erineva kultuurilise ja etnilise taustaga noortega. Omaalgatuslikud noorte projektid olid ka heaks näiteks sellest, et keelebarjäär on noorte leidlikkuse ja ühiste huvide korral kergesti ületatav. Noored, kes projektis osalesid, kasutasid omavahel suhtlemiseks algul inglise keelt, lõpuks aga kasutati eesti, vene ja inglise keelt segamini. Tähtis ei olnud, mis keeles räägitakse, vaid tähtis oli, mida öeldakse.

Tegevuse hindamise käigus läbi viidud intervjuude ja küsitluste tulemusel võib julgelt väita, et kõik projekti erinevad osapooled olid väga rahul nii tegevuse kavandamise, koordineerimise, juhtimise kui ka tegevuse tulemustega. Noorsootöö tegevused on kavandatud läbimõeldult ja loogilises jadas ning on selgelt üksteist toetavad, mistõttu moodustavad ühtse tervikliku ning seatud eesmärgi teeniva tegevussuuna.

Tegevuste eduka õnnestumise üheks eelduseks oli kindlasti tegevuste kavandamisele ja elluviimisele eelnenud väga põhjalik sihtrühma vajaduste ja ootuste välja selgitamine ning analüüs. Nii tellitud eksperthinnang eelnevale koolitusele ja olemasolevatele materjalidele kui ka tihe suhtlemine noorsootöötajate endiga võimaldas korraldada strateegia koolituse, mis vastas osalejate ootustele ja vajadustele. Heaks näiteks sihtrühma vajadustest lähtuvast tegevuste kavandamisest on kasvõi kahe erineva koolitaja poolt pakutud koolituse toetamine. Erineval ajal loodud ANK-des töötasid väga erinevate teadmiste ja oskuste tasemega töötajad. Seetõttu otsustati koolitusi läbi viia kahe koolitusstrateegia alusel: üks, mis oli enam teoreetiline, oli suunatud noorsootöötajatele, kes on töötanud juba aastataid, kes on varem osalenud erinevatel koolitustel ja juhtinud erinevaid projekte; teine oli suunatud uutele noorsootöötajatele, kellele pidi hakkama õpetama strateegilist juhtimist ja planeerimist läbi mängulisema koolituse ja konkreetsete praktiliste näidete. Samuti oli tegevuse koordinaatori sõnul ANK-de külastajate seas küsitluse läbiviimine alaprojekti “Noor, anna oma panus!” raames väga tänuväärt ettevõtmine, mille tulemustega jäädi väga rahule, sest see andis hea ülevaate noorte ootustest ja vajadustest, mis oli vajalik edasiste tegevuste planeerimisel ja ANK-de arengukavade koostamisel.

Vähem oluline kogu noorsootöö tegevuse õnnestumise seisukohast pole ka tihe koostöö, mis saavutati erinevate osapoolte vahel. Tegevuste kavandamisel ja elluviimisel pidevalt konsulteeriti ja tehti koostööd ekspertgrupiga, mis ühendas noorsooalduks seotud

erinevate asutuste esindajaid ja ANK-de esindajaid. Komponenti koordinaatori sõnul sai ekspertgrupp moodustatud ühelt poolt selleks, et saada võimalikult adekvaatset informatsiooni selle kohta, mis valdkonnas toimub ja teiselt poolt, et koordineerida projekti tegevusi vastavalt sellele, mida teised noorsootöö valdkonnas vastutavad asutused on teinud ja teevad. Sarnastel alustel ja samal eesmärgil moodustatud ekspertgrupp peaks olema mitmeid erinevaid tasandeid ja tegijaid hõlmava integratsiooni valdkonna iga tegevuse kavandamise ja elluviimise vältimatuks eeltingimuseks.

Tegevuse jätkusuutlikkuse tagab lisaks strateegiakoolitustel saadud teadmiste ja omalagatuslike projektide teostamise käigus omandatud kogemustele, ka kaks käsiraamatut, mis valmisid selle tegevuse raames. Üks käsiraamatutest on abiks strateegilisel planeerimisel ja juhtimisel, teine integratsioonitöös nii ANK-des kui ka kõigis teistes noorsooasutustes ning institutsioonides, mis puutuvad kokku erinevast rahvusest noortega. ANK-de struktuuri jätkusuutlikkusele aitasid erinevad alategevused suuresti kaasa ka koostöö- ja suhtevõrgustiku laiendamise ja tugevdamise kaudu.

TEGEVUS 6: Meediaharidus

Tegevuse eesmärk: Suurendada mitte-eestlastest noorte seas professionaalide arvu, kes on pädevad meedia- ja infovaldkonnas; kasvatada uue, regulaarse meediatarbimise harjumusega ja infoühiskonnas orienteerumise oskusega mitte-eestlaste põlvkond.

Tegevuse tulem: Mitte-eestlastest noored omandavad oskused, kogemused ja harjumuse regulaarseks Eesti meedia tarbimiseks ning suudavad paremini orienteeruda infomaailmas. Meediaõpetuse rakendumisele kaasa aitamise kaudu tekitatakse õpilastes huvi meedia vastu ja õpingute jätkamise vastu Eesti kõrgkoolides meediaerialadel. Massimeediaväljaannetes integratsiooniga seotud teemade üle arutades arendatakse ühiskonnapädevust ja aidatakse kaasa integratsioonile Eesti ühiskonnas.

Tegevuse tagapõhi:

Põhikooli ja gümnaasiumi riiklikus õppekavas⁴ on meediaõpetus üks kohustuslikke läbivaid teemasid, mida õpetatakse III kooliastmes ja gümnaasiumis ning mille eesmärgiks on anda õpilasele tervikpilt meediaga seotud põhitõdedest ja kujundada pädevused meedias orienteerumiseks, et seeläbi kasvatada kriitilist meediatarbijat, kes ei lase ennast manipuleerida ning kellel on vajadus ja harjumus endale meediat vajalikku teavet hankida. Üldhariduskoolid olid kohustatud oma õppekavad viima riikliku õppekavaga vastavusse läbivate teemade kaasamise osas hiljemalt 1. septembriks 2004. Ajal, mil välisabiprojekti raames koostati meediahariduse tegevuskava, oli meediahariduse juurutamine läbiva ainenähtena koolide õppekavades alles algusjärgus. Oli toetatud küll üksikute jaotusmaterjalide välja andmist ja läbi viidud koolitusi peamiselt emakeele ja ühiskonna õpetajatele, aga puudus ühtne õpetajate koolituse süsteem ja koolitusmaterjalid, puudusid ka õpik ja muud vajalikud õppematerjalid. Meediaõpetus koolides toetus enamasti üksikute õpetajate initsiatiivile. Olukord oli veelgi halvem vene õppekeele koolides, sest suurem osa õpetajate koolitustest, mis olid selleks hetkeks toimunud, olid olnud suunatud eesti õppekeele koolide õpetajatele ning nii venekeelsete koolitus- kui ka õppematerjalide osas oli puudus veelgi suurem. Ka koolilehed ei olnud vene õppekeele koolides nii populaarsed kui eesti õppekeele koolides, mistõttu oli nende õpilastel ka vähem võimalusi meediakompetentsust arendada läbi kogemuse kaudu õppimise.

Tegevused:

Meediahariduse tegevuse alategevused olid suunatud toetama meediahariduse kui riikliku õppekava läbiva teema rakendumist Eesti vene õppekeele üldharidus- ja kutseõppekoolides. Selleks seati eesmärgiks toetada ühtse riikliku meediaharidusprogrammi ja õpetajate koolitussüsteemi välja töötamist koostöös Tiigrihüppe Sihtasutuse ja Eesti Meediakoolitajate Liiduga (EMKL). Koostöös projekti ekspertgrupiga ja EMKL-ga koostati ka tegevuskava aastateks 2003-2004, mis kinnitati juhtkomitee poolt 28. novembril 2002. Tegevuskava nägi ette järgmisi tegevusi:

1) ekspertide grupi analüüs meediahariduse osast vene õppekeele koolides kasutatavates erinevate ainete õpikutes;

⁴ Vastu võetud Vabariigi Valitsuse 25. 01. 2002. a määrusega nr 56 (RT I 2002, 20, 116), jõustunud 1. 09. 2002

- 2) koolilehtede võrgu laiendamine venekeelsete koolide koolilehtede arvu suurendamise kaudu ja venekeelsete koolide lehetegijate koolitamine;
- 3) õpetajate koolitusmaterjali väljatöötamine koostöös Integratsiooni Sihtasutuse Haridusprogrammide Keskusega;
- 4) internetipõhise koolitussüsteemi väljatöötamine ja käivitamine;
- 5) koolilehtede jaoks venekeelse virtuaalse keskkonna loomine koostöö Tiigrihüppe Sihtasutusega;
- 6) õpetajate täiendkoolitussüsteemi loomise ja elluviimise toetamine;
- 7) meediaõpiku välja andmine.

Tegelikkuses jäid mitmed neist tegevustest ellu viimata ja mitmed tegevustest teostati planeeritud mahust väiksemal määral. Välisabiprojekti raames toetati järgmisi tegevusi:

Aastal 2004 ilmus nii eesti kui vene keeles käsiraamat õpetajatele “Meediaõpetus üldhariduskoolis”. Käsiraamatu koostas AS Kesk-Eesti Arenduskeskus (KEA) poolt moodustatud loominguiline kollektiiv aastast 2001 läbiviidud koolituste raames, mida toetas Haridusprogrammide Keskus (HPK). Välisabiprojekti raames toetati selle käsiraamatu trükkimist.

Projekti raames toetati ka õppematerjalisarjast “Ajaleht koolitunnis” nr 7 (eesti keeles) ja nr 8 (vene keeles) koostamist ja välja andmist. Eesti Ajalehtede Liit (EALL) käivitas juba aastal 1997 pikemaajalise projekti “Ajaleht koolitunnis”, eesmärgiga aidata kaasa ajalehtede kasutamisele koolitunnis, et süvendada õpilastes harjumust ja arendada nende oskusi meediat jälgida ning äratada seeläbi õpilastes huvi ühiskonnas toimuva vastu. Õppematerjal koosneb näidisajalehest “Ajaleheleht” ja harjutustekogust. Õppematerjal ilmus 2004. aasta oktoobris ja sellele järgnesid neli infopäeva õpetajatele (Tallinnas, Tartus, Narvas ja Kohtla-Järvel), kus tutvustati ilmunud lehti ja jagati juhtnööre, kuidas neid õppetunnis kasutada.

Meediahariduse tegevuse raames toetati enam kui 100 vene õppekeele koolide õpilaste osalemist koolitustel koolilehtede tegijatele, mille korraldajaks oli Noorte Meediaklubi. Noorte Meediaklubi on korraldanud koolilehtede tegijatele koolituslaagreid alates aastast 2000, 2003-st aastast osales viiel korral laagrites ka õpilasi ja õpetajaid vene õppekeele koolidest. Laagrites anti õpilastele nii teoreetilisi teadmisi kui ka praktilisi näpunäiteid koolilehtede tegemiseks, mida õpilased said koheselt rakendada ka laagri lõpuks valminud ajalehe koostamisel.

Jaanuaris 2004 kuulutati välja avalik konkurss gümnaasiumi õpetajate meediahariduse alase täiendkoolituse ettevalmistaja ja läbiviija leidmiseks. Laekus ainult üks pakkumine Tartu Ülikooli (TÜ) Ajakirjandus ja Kommunikatsiooni osakonnalt, mille hindamiskomisjon heaks kiitis. Ajavahemikul märts-oktoober viidi läbi kolme-etapiline koolitus, kogumahuga 240 akadeemilist tundi (6 AP), millest 36 tundi moodustasid loengud ja 28 tundi seminarid, pluss 6 akadeemilist tundi sissejuhatuses ja kokkuvõteteks ning 170 tundi iseseisvat tööd. Kursusel osales kokku 63 õpetajat ja huvijuhti, neist 22 õpetajat vene õppekeele koolist, kes ka õpetavad vene keeles ja 10 õpetajat vene õppekeele koolist, kes õpetavad eesti keeles. Algselt oli koolitus

planeeritud eestikeelsena ja segagrupidena, kus koos õpiksid õpetajad eesti ja vene õppekeele koolidest. Tegelikult toimus koolitus aga kahes eraldi grupis, sest vene koolide õpetajate eesti keele oskuse tase ei olnud eestikeelseks õppeks piisav. Koolituse lõpetanute täpne arv ei ole teada, aga välja on antud tõendeid 216 AP ulatuses, s.t 60% kogu väljaantavate ainepunktide mahust on täidetud. Kuid mitte kõik, kes on saanud tunnistused, ei ole läbinud kursust täies mahus, sest tunnistusi anti välja iga eraldi kursuse osa (kokku neli) läbinutele.

Teine põhikoolide- ja gümnaasiumide õpetajate meediahariduse täiendkoolitus viidi läbi koostöös Kesk-Eesti Arenduskeskusega (KEA). Koolitus koosnes kahest sessioonist, mille korraldas KEA Tallinna õppekeskus, kes oli alates 2001. aasta kevadest korraldanud HPK toetusel kahel korral vene õppekeele koolide õpetajatele meediahariduse alast täiendkoolitust. Koolitus toimus varasemate koolituste käigus saadud kogemuste alusel täiendatud koolitusprogrammi alusel, mille maht on 80 tundi, millest 48 tundi oli auditoorset tööd ning 32 tundi iseseisvat tööd. Koolitus toimus eesti keeles, kuid koolitajad arvestasid osalejate eesti keele tasemega ja olid valmis kommenteerima ja seletama ka vene keeles. Materjalid valmistati ette aga kahekeelsetena ja õpetajad said materjalid nii eesti kui vene keeles. Koolituse esimesel sessioonil osales kokku 24 õpetajat, kellest enamus olid vene õppekeele koolidest.

Lisaks neile kahele koolitusele toetas välisabiprojekt meediahariduse tegevuse all ka 2003. aasta mais Tartus toimunud ühiskonnaõpetuse õpetajate koolitust “Meedia ja ühiskond”, mille korraldasid EMKL ja Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.

Hinnangud:

Meediahariduse tegevuse puhul on võrreldes teiste tegevustega teostatud oluliselt vähem algselt välisabiprojekti lepingus seatud eesmärkidest ja saavutusnäitajatest ning tegevuskavas planeeritud tegevustest. Üheks põhjuseks, miks seatud saavutusnäitajad on nii kesised, tuleb lugeda liigselt entusiastlike tegevuskavasid ja ebareaalseid eesmärke, mis omakorda on tingitud sellest, et puudus tegelikult olukorrast adekvaatne ülevaade ja seda nii hariduspoliitika prioriteetide kui ka vene õppekeele koolides valitseva olukorra osas. Teiseks põhjuseks on valitud koostööpartnerite poolse panuse mitte realiseerimine – raske on toetada midagi, mida ei eksisteeri.

Meediahariduse tegevuse üldeesmärk oli toetada meedia hariduse riikliku programmi välja töötamist ja ellu rakendamist. Kui aastal 2002 välisabiprojekti tegevusi kavandati, eeldati, et Eesti üldhariduskoolides on meediaõpetus juba kaasatud ainekavadesse ja kui ei, siis seisab ees lähi-aastatel aktiivne meediaõppeprogrammi juurutamine. Selleks aga pidi alustatama EMKL initsiatiivil riikliku meediaõppeprogrammi välja töötamist üldhariduskoolidele. Arvestades õpetajate ettevalmistatuse taset eeldati ka, et meediaõppeprogrammi rakendamise ettevalmistamine toob omakorda kaasa suure nõudluse õpetajate meediaharidusalase täiendõppe järele, mistõttu on käimas või kohekohe käivitumas meediaharidusalase koolitusprogrammi väljatöötamine ja selle elluviimiseks sammude astumine kõigil tasanditel. Intervjueeritute hinnangul on aga olukord Eesti koolides sootuks teine, kui see peaks olema vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele, mis sätestas meediaõpetuse kui läbiva aine koolide õppekavadesse kaasamise

tähtajaks 2004/2005 õppeaasta alguse. Enamustes koolides endiselt ei ole õppekavadesse kaasatud meediaõpet läbiva teemana. See ei ole ka suurem üllatus, kui arvestada seda, et tegelikkuses ei ole seni jõutud kokkuleppele läbiva aine mõistes ega selles, kuidas seda peaks rakendama. See kõik aga ei tähenda, et meediaharidust Eesti koolides üldse ei õpetata. Mitmetes koolides on rakendunud meediaõpe valikainena, kuid enamusest koolides õpetatakse meediaharidust niivõrd, kuivõrd näevad seda ette emakeele ja kirjanduse ainekavad ning käsitletakse ühiskonnaõpetuse raames. Endiselt on aga olukord väga erinev eesti ja vene õppekeelega koolides. Viimastes ei ole osade intervjuueeritute hinnangul veel mõistetud sedagi, et meediaõpe läbiva teemana on kohustuslik, rääkimata selle juurutamiseks ettevalmistuste tegemistest. Vene õppekeelega koolide õpetajad on endiselt vähem koolitatud selles valdkonnas ja neil ei ole piisavalt õppematerjale, kuid nad on ka vähem motiveeritud osalema koolitustel, mille üheks põhjuseks võib olla nende väiksem informeeritus nii koolitusvajadusest kui ka -võimalustest. Kindlasti peaks lähitulevikus välja töötama mehhanismid, millega kaasata vene õppekeelega koolide õpetajaid ja ka juhtkondade liikmeid haridussüsteemi infovõrgustikesse, et tagada neile adekvaatne informatsioon olukorrast Eesti hariduskorralduses.

Meediahariduse alategevuste kaupa on märgata saavutatud tulemuste ja elluviimise edukuse varieerumist. Kuigi tegevuse panus meediahariduse alaste koolitusmaterjalide osas jäi kavandatust väiksemaks, oli siiski õpetajatele käsiraamatu välja andmine väga oluline samm valitseva tühimiku täitmiseks ning selle vajalikkust ei saa alahinnata. Eriti oluline on see käsiraamat meediaõpetuse kui läbiva aine rakendamise seisukohast, sest tegemist ei ole tüüpilise žanriõpetusele suunatud materjaliga, vaid käsiraamatu eesmärgiks on praktilistele kogemustele toetudes suunata õpetaja mõtet orienteeruma tänapäevases meedias ja anda juhiseid õpilastes kriitilise meediatarbimise harjumuse kujundamiseks.

Kõige edukamateks osutusid tegevuse alategevustest õppematerjal seeriast “Ajaleht koolitunnis” ja koolitused koolilehtede tegijatele.

Õppematerjali “Ajaleht koolitunnis” koostamise ja välja andmise toetamise näol aitas tegevus oluliselt kaasa kvaliteetsete meediaharidusalaste õppematerjalide arendamisele ja eriti oluline on see õppematerjal vene õppekeelega koolides valitsevat olukorda arvestades. Õpetajate seas on see materjal osutunud väga populaarseks ja laialdaselt kasutatavaks. Pealtnäha sarnaneb see tavalise päevalehega, kuid annab iga lehekülje veergudel ka selgitusi ajalehe põhižanritest ning kujundusest. Harjutustekogu sisaldab praktilisi harjutusi kriitilise lugemise harjutamiseks, et õpilased oskaksid kahelda avaldatus ega laseks endaga meediatekstide kaudu manipuleerida. Harjutused aitavad arendada ühiskonna jälgimise kogemust õpetades noori ajakirjandust ja ajalehte laiemalt tõlgendama ning oma arvamust välja ütleva. Õppematerjali hulka kuuluva näidislehe põhiteemaks oli integratsioon ja leht kajastas kahest rahvusest noorte sarnasusi ja erinevusi. Seega lisaks meediaalastele teadmistele aitas see õppematerjal otseselt kaasa ka integratsiooni edendamisele arendades erinevast rahvusest noorte üksteisemõistmist.

Õppematerjali “Ajaleht koolitunnis” välja andmist kakskeelsena tuleks kindlasti jätkata ka tulevikus, sest läbi meediatarbimise oskuste ja harjumuse arendamise aitab see otseselt

kaasa mitte-eestlastest noorte ühiskonnapädevuse tõstmisele. EALL esindaja sõnul on nimetatud õppematerjali vastu vene õppekeelega koolide õpetajate seas huvi suur ja tajudes igati vajadust, on nende poolt valmisolek materjali ka edaspidi paralleelselt kahes keeles välja anda olemas, kui vaid rahalised võimalused sellele takistuseks ei saa.

Noorte Meediaklubi poolt korraldatavad koolilehtede tegijate koolitused on saavutanud suure populaarsuse eesti õppekeelega koolide õpilaste seas ja on oluliselt tõstnud õpilaste huvi koolilehtede tegemises osalemise vastu. Mõneti sarnane efekt saavutati ka vene õppekeelega koolide õpilaste seas, kuid korraldajate sõnul oli siiski osalemise soov ja motivatsioon nende seas oluliselt madalam. Koolitajad olid valmis koolitustele kaasama enam vene õppekeelega koolide õpilasi kui neid tegelikult koolitustele registreerus. Siiski on märgata mõningast koolilehtede võrgu laienemist tänu vene õppekeelega koolide lehtede arvu suurenemisele. Ka koolilehtede kvaliteet on tõusnud. Noorte Meediaklubi esindaja sõnul esimest saavutust küll vaevalt saab toimunud koolituste arvele kirjutada, sest osalesid eeskätt õpilased vene õppekeelega koolidest, kus koolileht juba olemas oli. Kvaliteedi tõusu võib aga küll suuresti pidada toimunud laagrite panuseks, sest konkurssidele laekunud ajalehtedest olid parimate puhul paljud tegijad just koolitusel osalenud noored.

Õpilastele koolilehe tegemise alaseid koolitusi tuleks jätkata ja kindlasti peaksid need koolitused olema suunatud ka edaspidi mõlema õppekeelega koolide õpilastele. Vene õppekeelega koolides tuleb aga enam teavitustööd teha taoliste koolituste ja kogemuse läbi õppimise võimaluste olemasolust ja vajalikkusest. Oluline on koolilehtede koolitus ka mitte-eestlastest noorte seas edasiste meediaõpingute vastu huvi äratamiseks kõrgkoolitasemel, sest just koolilehed on kujunenud väga viljakaks tulevaste ajakirjanike taimelavaks.

Põhitähelepanu meediahariduse tegevuse all oli suunatud õpetajate täiendkoolitustele. Toimus kaks õpetajate meediaharidusalast täiendkoolitust, mille eesmärgiks oli tõsta õpetajate meediakompetentsust ja anda praktilisi nõuandeid õpilaste meediooskuste arendamiseks ja nende juhendamiseks meediavahendite kasutamisel erinevate õppeainete raames. Koolitused korraldati aga erinevate institutsioonide poolt ning olid oma mahult, sisult ja suunitluselt väga erinevad. Neist ühe korraldajaks oli TÜ Ajakirjandus ja Kommunikatsiooni osakond ning teise korraldas KEA Tallinna õppekeskus.

TÜ koolitusel osalejad hindasid koolitust 10-palli skaalal hindegas 8,1. Koolituse korraldajate hinnangul osalejad pidasid koolitust liiga pikaks ja mahukas ning liigselt teoreetiliseks. Koolituse tagasiside näitas, et õpetajad sooviksid enam meediadidaktika alast koolitust. Koolituse lõpetanute hulka vähendas lisaks mahukusele ja kursuse pikkusele ka kindlasti asjaolu, et kursus eeldas liiga palju kodust tööd, milleks niigi hõivatud õpetajatel aega ei jagu. Koolitusel osalenud eesti ja vene õppekeelega koolide õpetajate hinnangud koolitusele olid aga väga erinevad. Vene õppekeelega koolide õpetajate jaoks osutus koolituse materjal rakseks. Ühelt poolt oli vene õppekeelega koolide õpetajate meediaharidusealane tase madalam kui seda on mitmesuguste emakeelsete materjalidega varustatud eesti õppekeelega koolide õpetajate oma. Teiselt

poolt tuleks vene õppekeele koolide õpetajate koolituseks programmi modifitseerida ka vastavalt sellele, millises infoväljas nad peamiselt viibivad.

Teise õpetajate täiendkoolituse kursuse, mille korraldas KEA, esimese sessiooni tagasisideankeetide põhjal võib väita, et kõik osalejad jäid koolitusega väga rahule. Kõrgelt hinnati nii koolitajate kompetentsust kui kogu koolituse korraldust, nii teemade valikut kui ka kasutatud materjale. Väga rahul oldi praktiliste harjutuste ja koolituse käigus korraldatud külastatustega ETV-sse ja Raadio 4. Ka koolitajad ise hindasid seda koolitust eelmistega võrreldes eriti õnnestunuks ja seda just sisulise programmi osas, mida nad on vastavalt eelnevatel aastatel korraldatud koolituste käigus omandatud kogemustele täiendanud. Korraldajate sõnul oli koolituse õnnestumises väga suur roll professionaalsetel koolitajatel, kes olid pärit nii TÜ Ajakirjandus ja Kommunikatsiooni osakonnast kui ka teistest kõrgkoolidest, lisaks praktikud, kes oma igapäevatöös tegelevad erinevate meediažanritega.

Kokkuvõtteks võib öelda, et meediahariduse tegevuse alategevuste hiline mine ja seatud eesmärkide mitte saavutamine on suures osas seotud piisava eelanalüüsi puudumisega ja tegelikust olukorrast ülevaate mitte omamisega, mistõttu eeldused, millele tegevuskava ja eesmärgid toetusid, osutusid valeks. Projekti meeskonnal ei olnud ka meediahariduse valdkonnas samal määral eelnevaid kogemusi võrreldes näiteks mitmete nn jätkutegevustega, kus vajalikud kogemused olid saadud eelmise välisabi projekti elluviimise käigus. Seetõttu ei olnud adekvaatseid teadmisi ei vene õppekeele koolides valitsevast olukorrast ega nende õpetajate eesti keele oskuse ja meediahariduse alaste teadmiste tasemest. Kahe õpetajate täiendkoolituse suhteliselt erineva tagasisideme võrdlemine annab kinnitust väitele, et meediahariduse tegevuse planeerimisel ja teostamisel ei pööratud alati piisavalt tähelepanu sihtrühma vajaduste ja ootuste eelnevale analüüsile. KEA koolitus, mis lähtus eelnevatest kogemustest ja mille puhul oli koolitajal sihtrühma ootustest ja teadmiste tasemest adekvaatne ülevaade, osutus ka osalejate hinnangul palju edukamaks.

Eeldused ja ootused erinevate koostööpartnerite motivatsiooni ja panuse osas ei vastanud samuti tegelikkusele ning sageli jäi vajaka tihedamast koostööst ja tegevuste sisulisest koordineerimisest teiste valdkonnas tegutsevate asutustega.

Kõik küsitletud osapooled olid aga kindlalt ja üksmeelselt arvamisel, et meediaõpetuse õpetamine koolides on integratsiooni seisukohast väga oluline. Meediaõpetus tõstaks olulisel määral mitte-eestlastest noorte ühiskonnapädevust ja läbi meedia tarbimise oskuste ja harjumuste avardataks nende ühiskonnaelus osalemise võimalusi. Samas on ka kõigi küsitletute hinnangul hetkel veel meediaõppe rakendamisega koolides suuri probleeme, mistõttu ühtne meediaõppeprogramm ja õpetajate täiendkoolitussüsteem on hädavajalikud ja lähemas tulevikus kiiresti lahendamist vajad probleemid.

TEGEVUS 7: Raadiosaated vähemusrahvuste keeltes

Tegevuse eesmärk: Mitmekülgsemalt arendada eesti- ja venekeelses meedias integratsiooni alast temaatikat; laiendada eesti- ja venekeelse meedia ühisosa; suurendada venekeelse meedia interaktiivsust; parandada venekeelse utilitaarse teave kättesaadavust eesmärgiga soodustada venekeelse elanikkonna sotsiaalset kaasatust, tõsta inimeste teadlikkust erinevate etniliste rühmade tolerantsuse ja koostöö tähtsusest.

Tegevuse tulem: Suurenenud on vähemusrahvuste keeles edastatavate raadiosaadete kui etniliste vähemuste integratsiooni kanali roll ja kasvanud huvi nende vastu; suurenenud on vastavate vähemusrahvuste keeles transleeritavate raadiosaadete kuulajaskond, kasvanud on etniliste vähemuste kultuuriseltside tegevusest informeeritud inimeste arv ja seltsides osalejate arv.

Tegevuse tagapõhi:

Ajavahemikul 1998. aasta juulist kuni 2001. aasta oktoobrini toetati Põhjamaade, Suurbritannia ja ÜRO Arenguprogrammi (välisabi) projekti “Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile” raames ka selliseid rahvusvähemuste kultuuriseltside ja organisatsioonide ettevõtmisi, mis võimaldasid neil tutvustada oma kultuuri, kunsti ja kombeid teistest rahvustest Eesti elanikele.

Põhjamaade, Suurbritannia ja ÜRO Arenguprogrammi (välisabi) projektile antud hinnangus osutatakse sellist laadi kultuurialaste ettevõtmiste kahekordsele panusele integratsiooni protsessi: nad soodustavad nii vähemusrahvuse keele ja kultuuri säilimist kui ka tõstavad kogu ühiskonna teadlikkust.

Ka vähemusrahvuste keeltes (raadio)saadete tegemine toetab vähemusrahvuste identiteedi säilimist. Avalik-õiguslik raadiojaam Raadio 4 annab eetrisse saateid vähemusrahvuste keeltes, põhiliselt vene keeles. Alates 1990. aastate algusest tehakse programme ka ukraina, valgevene, armeenia ja juudi keeles. Seega aastal 2000, kui Projekti juhtkond kuulutas välja konkursi nimetatud vähemuste keeles edastatava programmi toetamiseks, oli nendesse kultuuriseltsidesse juba koondunud vastava kogemusega inimesed, kes olid võimelised tegema kvaliteetseid saateid oma keeles. Ka olid selleks ajaks väljakujunenud tihedad sidemed ja olemas positiivne koostöökogemus vähemusrahvuste kultuuriseltside ja Raadio 4 vahel, saadetel aga täheldatav üsna kindel kuulajaskond. Raadio 4 töötajad näevad vähemusrahvuste identiteedi toetamises oma missiooni, peavad oluliseks jätkata saateid erinevates keeltes. Samas on Raadio 4 eelarve kaetud riigi vahenditest vaid osaliselt, mistõttu tuleb töötajatel endil olla tihti finantsvahendite hankija staatuses. Seepärast on Raadio 4 töötajate võimalused toetada vähemusrahvuste identiteedi säilimist piiratud.

Tegevused:

2002. aasta novembris kuulutati välja konkurss, et leida raadiojaam, mis annaks eetrisse saateid vähemusrahvuste keeltes. Konkursile esitati kolm taotlust. 2003. aasta veebruaris valiti neist välja kaks ning esitati kinnitamiseks Projekti juhtkomiteele. Toetati ukrainakeelset lastesaadet ‘Ljusterko’ ning valgevenekeelset täiskasvanutele mõeldud

saadet 'Batkavshchina', mis tutvustas valgevenelaste elu väljaspool Valgevenet. Mõlemat saadet andis eetrisse Raadio 4. Projekti vahenditest toetati 2003. aasta veebruarist kuni juunini 42 saate eetrisse andmist (kokku 936 minutit).

2003. aasta mais otsustas Projekti juhtkomitee sõlmida Eesti avalik-õigusliku Raadio 4 leping edastamiseks raadiosaateid vähemusrahvuste keeltes. Leping allkirjastati 2003. aasta juulis. Selle lepingu kohaselt toetati Projekti vahenditest saateid ukraina keeles ('Ljusterko' lastele ning 'Tservona Kalõna' täiskasvanutele), samuti saateid juudi kogukonnale heebrea, jidiši ning vene keeles. Kõiki saateid on andnud eetrisse Raadio 4 2003. aasta septembrist 2004. aasta oktoobrini. 2004. aasta mais sõlmiti Raadio 4 lisaleping, millega toetati lisasaateid juudi kogukonnale. Viimane Projekti vahenditest toetatud saade oli eetris 2004. aasta 28. juulil.

Ukrainakeelsetes lastesaadetes tutvustati lastele Ukraina kultuuri ja kombeid. Detsembrikuus salvestati Kiievis ukraina näitleja Sergei Ozirjanõi esituses ukraina muinasjutte kogumahu 1 h 20 min ning need kujundati ka muusikaliselt. Radio 4 töötajad hankisid Kiievis lasteraamatuid 'Ljusterko' sarja jätkamiseks ning muusikat 'Tservona Kalõna' ja 'Ljusterko' saadete kujundamiseks. Ukrainakeelsed saated täiskasvanutele olid pühendatud üsna laiale teemade ringile, mis puudutasid ukrainlaste elu nii Ukrainas kui ka Eestis (nt Ukraina Iseseisvuspäeva tähistamisest, kogukonna üritustest, ukraina teatrist jne). Ka oli (ja on) see saade interaktiivne, osa sellest kujutab soovisaadet, inimestel on võimalik kuulata ukraina muusikat. Juudi kogukonnale suunatud saated heebrea, jidiši ning vene keeles keskendusid eelkõige kogukonna elule II Maailmasõja eelse Eesti Vabariigi ajal (Kultuuriautonomiamia seadus aastail 1918-1940; rahvusühenduste tegevus enne 1940. aastat jne.). Ka tutvustati juutide kultuuri (jidiši keele ajalugu, heebrea keele ajalugu) ja tavasid (nt Sabati ja Hanukka pühade tavad).

Vastavalt uuringufirma EMOR Ltd andmetele oli programmide hinnanguline auditoorium:

	Veebruar-Juuni 2003	Sügis 2003 - Kevad 2004
'Ljusterko'	25 000	22 000 - 29 000
'Tservona Kalõna'	22 000	18 000 - 20 000
'Mešpaha'	-	15 000 - 24 000
'Batkavshchina'	20 000	17 000 ^a - 24 000 ^a

^a Sellel perioodil programmi käesoleva Projekti vahenditest ei finantseeritud

Hinnangud:

Nagu rõhutas "Raadiosaated vähemusrahvuste keeltes" tegevuse koordinaator, oli see Projekti ainus komponent, mis otseselt aitas kaasa Eesti ühiskonna kujunemisele mitmekultuuriliseks ühiskonnaks. Raadiosaated aitasid kaasa sellele, et enam informatsiooni liigub rahvusvähemustest ja nende seltside ja ühenduste tegevusest. Tänu sellele teadvustatakse üha enam Eesti ühiskonna multikultuurset iseloomu, mis omakorda soodustab integratiivseid protsesse ühiskonnas.

Kõigi intervjueeritute arvates (tegevuse koordinaator, juudi ja ukraina kogukondade ühenduste esindajad, Raadio 4 peatoimetaja) aitasid kõik Projekti raames toetatud

raadiosaated vähemusrahvuste keeltes, millisele kogukonna elu aspektidele – kultuurile ja/või igapäevaelule - nad ka ei keskendunud, kaasa vähemusrahvuste identiteedi säilimisele. Asjaosalised pidasid seda kõige olulisemaks tegevuse tulemiks. Tegevust iseloomustab ka sihtgrupi vanuseline heterogeensus. Kui enamik Projekti tegevustest on suunatud eelkõige noortele, siis raadiosaated vähemusrahvustele arvestasid kõigi vanusrühmade, sh ka vanemate inimeste hoiakute ja ootustega. Ka töid intervjueritud välja rahvusvähemuste kogukondliku integreerumise regionaalse aspekti: raadiosaated võimaldasid informatsiooni levitamist ka “väljapoole Tallinna piire” ja seega ka teistes Eesti paikades elavate vähemusrahvaste esindajate kaasamist kogukonna ühistegevusse. Seda kinnitavad ka uuringufirma EMOR Ltd poolt kogutud kuulajaskonna andmed: ligi 2/3 vähemusrahvuste keeltes edastatud raadiosaadete kuulajaskonnast moodustasid teiste – so mitte Tallinna – asulate elanikud.

Juudi ja ukraina kogukonna esindajad mainisid intervjuudes, et nende seltsidesse pöördusid (nii kirjalikult kui ka telefoni teel) tänusõnadega paljud rahvusvähemuste esindajad: nii kosutav oli kuulda raadios emakeeles oma rahvuskaaslaste ettevõtmistest. Et saadatel on oma kuulajaskond, sellele annab tõestust ka inimeste pöördumine stuudiosse otsesaadete ajal (nt ukrainakeelsete Tšervona Kalõna’ otsesaadete puhul). Mõningaid kuulajate pöördumisi on refereeritud ka Raadio 4 projektijärgse aruandluse ankeedis.

Vähemusrahvuste raadiosaadete auditoriumi suurust analüüsid tasub mees pidada, et see põhimõtteliselt ei saagi olla kuigi suur, on ju vastavate keelte valdajate arv Eestis üsna tagasihoidlik. Seepärast ei maksa ülehinnata auditoriumi arvukuse näitajate olulisust tegevuse edu indikaatorina. Seda positiivsemat muljet avaldab saadete poolehoidjate arv.

Ühe tegevusega seonduva probleemina toome välja teatud vastuolu, mis seisneb ühelt poolt selle tulemuslikkuse majandusliku aspekti ning jätkusuutlikkuse, teiselt poolt sisulise tulemuslikkuse (väikese rahvusühenduse identiteedi toetamine) ja võrdsete võimaluste taotluste vahel. Raadio 4 peatoimetaja sõnul oleks neil väga hea meel, kui nende lainelt kostaks erinevate rahvuste keeli, nad on igati valmis kutsuma oma saadetes rahvusvähemuste esindajaid ja võimaldama omakeelsete saadete tegemist. Probleem on aga selles, et selliste saadete edastamine eetrisse eeldab professionaalide kaasamist. Kuna aga Raadio 4 eelarvelised vahendid on üsna piiratud, puudub neil võimalus toetada selliste professionaalide kaasamist oma vahenditest. Seepärast sõltubki hetkel iga rahvusvähemuse organisatsiooni võimalus teha end raadios kuuldavaks eelkõige sellest, kuidas leidub nende seas inimesi, kes on raadio alal professionaalid. Alternatiivvõimalusena nähakse vilunud taotluste kirjutajate olemasolu rahvusvähemuse esindajate seas, kes võiksid vahendeid hankida. Hetkeolukord on aga selline, et professionaale nii raadiosaadete kui taotluste kirjutamise osas tuleb ette ikkagi eelkõige suuremate rahvusvähemuste seas. Selles mõttes on endiselt aktuaalne eelmise välisabi projekti hindajate poolt esitatud seisukoht, et vähemusrahvuste ühenduste võimalused on üsna ebavõrdsed: mõned neist on võimelised koondama olulisi ressursse ning seetõttu on nad edukamad ka tulevikus, olles võimelised esitama atraktiivsemaid taotlusi, samas kui teistel sellised võimalused praktiliselt puuduvad.

Seepärast oli ja on ka tulevikus raske teostada eelmise välisabi projekti hindajate soovitus, et tuleks rakendada meetmeid kindlustamaks väiksematele rahvusvähemustele võimalus osaleda Eesti ühiskonna elus, seda vaatamata nende piiratud võimalustele ja oskustele projektide kirjutamise ja vahendite taotluse osas. Olukorras, kus avalik-õigusliku Raadio 4 omavahendid on üsna piiratud ja kelle tegevuse tulemuslikkuse oluliseks kriteeriumiks on kuulajaskonna arv, aitaks ainult vahendite sihipärane suunamine just väiksematele vähemusrahvustele nad kuuldavaks teha. Suuremad ja ressursirikkamad rahvusvähemused (ukrainlased, valgevenelased, juudid) olid, on ja jäävad esindatuks Raadio 4 saadetes, kuna see on ka selle raadiojaama üks olulisi missioone. Nii kinnitas Raadio 4 peatoimetaja. Enamgi, innustatuna edukast kogemusest, otsivad need rahvusrühmad uusi rahastamisvõimalusi uute integratsioonialaste projektide toetamiseks. Nii tekkis tänu positiivsele *'Mishpocha'* saate kogemusele juudi kogukonna esindajatel idee valmistada ette TV-saadete seeria, mis tutvustaks erineval ajal ja erinevas suunas Eestist lahkunud juutide elu: mida arvavad elust Eestis inimesed, kes elavad nüüd Iisraelis või Venemaal.

TEGEVUS 8: Kodakondsusteadlikkus

Tegevuse eesmärk: Toetada mitte-eestlaste õiguslik-poliitilist integratsiooni.

Tegevuse tulem: Mitte-eestlastest noorte ja täiskasvanute õiguslik-poliitiline integratsioon on intensiivistunud, mis väljendub selles, et (a) suureneb osavõtt kodakondsuseksamitest, (b) suureneb naturalisatsiooni korras Eesti kodakondsust taotlevate mitte-eestlaste arv, (c) põhikooli ja gümnaasiumi lõpetajatel on selgem arusaam sellest, mida tähendab olla Eesti kodanik, (d) muukeelsed noored on sotsiaalselt senisest aktiivsemad.

Tegevuse tagapõhi:

Käesolev tegevus kui projekti komponent on loogiline jätk varasemale integratsioonilasele tegevusele. Pärast taasiseseisvumist 1991. aastal on Eestis toimunud kiire areng eri valdkondades – majanduses, rahanduses, meedias, infotehnoloogias jne. See on mõjutanud Eesti-sisest keelelis-kommunikatiivset, õiguslik-poliitilist ja sotsiaal-majanduslikku integratsiooni. 2000. aasta juunis Vabariigi Valitsuse heakskiidetud raporti „Integreeruv Eesti 2000-2007“ kohaselt on Eesti elanike hoiakutes toimunud kaks olulist muutust: (a) nii eestlased kui ka mitte-eestlased on hakanud rohkem väärtustama Eesti kultuurilist paljusust, (b) mitte-eestlased on kohanemas Eesti kodakondsusnõuetega ja väärtustavad üha enam Eesti riigi kodanikuks olemist.

Samas on aga kiire areng toonud selgelt esile puudujäägid ja võimalikud tõkked integreerunud ühiskonna loomisel. Teatud probleeme esineb ka kodakondsuse taotlemisel. Sellega seoses analüüsiti Põhjamaade, Suurbritannia ja UNDP projekti initsiatiivil ning minister Katrin Saksa büroo, Siseministeeriumi ja Kodakondsus – ja Migratsiooniameti (KMA) heakskiidul 1999. aastal põhjalikult Eesti Vabariigi Põhiseaduse ja kodakondsuse seaduse tundmise eksamit. Analüüsi alusel koostas ekspertrühm uue kodakondsuseksami mudeli, mis aga kohe ei rakendunud, kuna see eeldanuks kehtiva kodakondsusseaduse parandamist.

Eelnevast lähtuvalt kavandati käesoleva projekti komponent „Kodakondsusteadlikkus“ mitmesuunalisena ja nägi ette mitmete alltegevuste toetamist.

1) Integratsiooniga seotud asutuste tegevuse toetamine:

(a) KMA-lt Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskusele (REKK) kodakondsuseksami üleminekuga seoses uute eksamineerijate koolitamise toetamine, (b) gümnaasiumides uue eksamimudeli rakendamiseks õpetajate ja hindajate koolitamise toetamine, (c) info- ja õppematerjalide väljaandmise toetamine (täiskasvanute seadusetundmise eksami uued õppematerjalid vastavalt muutunud küsimustikule), (d) KMA infovoldikute koostamise ja trükkimise toetamine.

2) Koolidele suunatud tegevused:

(a) Kodanikupäeva tähistamisega seotud ürituste korraldamise toetamine (läbi projektikonkursside), (b) kodanikuõpetuse info/õppematerjali väljaandmine kodanikuõpetuseks, materjali levitamine, kordustiraažide tagamine.

3) Ida-Virumaa suurtesse tööstusettevõtetesse suunatud tegevused:

(a) Suurettevõtete (AS Eesti Põlevkivi, AS Narva Elektri jaamad, Silmet, Kreenholm) sisemiste infokanalite (siseleht, Intranet, siseraadio, teadetetahvlid) kaudu pideva infovoov korraldamine (artiklid ja infomaterjalid kodakondsusest, selle taotlemise võimalustest, õppematerjalidest, eksami tegemise aegadest jne), (b) infopäevad ettevõtetes koostöös KMA ja REKK-ga, (c) seadusetundmise eksamiks vajaliku õppematerjali ja näidistestide trükkimine (koostöös KMA ja REKK-ga) ning levitamine ajavahemikul 2003 märts - 2004 oktoober.

Tegevused:

Vastavast aruandlusest selgub, et kavandatud plaanid suudeti ka ellu viia. Käsitledes antud valdkonda (so Kodakondsusteadlikkus) tegevussuundade kaupa, tuleks tehtust esile tõsta järgmist:

1) Integratsiooniga seotud asutuste tegevuse toetamine.

2002. aastal toetati KMA-d seoses voldikute trükkimisega, mis selgitasid kodakondsuse ja ID-kaardi taotlemise protseduuri. Seoses kodakondsuse eksami üleminekuga KMA haldusalast REKK-i haldusalasse, toetati viimast eksamimaterjalide ettevalmistamiseks. Oktoobris 2003 toimus koostöös Briti Nõukogu, Jaan Tõnissoni Instituudi ja REKK-iga kodanikuõpetuse õpetajate seminar, kus osales 60 õpetajat, sh 35 vene õppekeelega koolidest.

2) Koolidele suunatud tegevused.

2002.aastal korraldati konkurss, et leida asutust organiseerimaks Kodanikupäeva tähistamist. Valiti välja 2 asutust – MTÜ Jõhvi Noortekeskus ja Eesti Väitlusselts. Neist esimene organiseeris viktoriinide sarja, milles osales enamik Ida-Virumaa nii eesti kui ka vene õppekeelega koole, samuti kutsekoole. Eesti Väitlusselts viis aga läbi väitlusturniiri, millest võttis osa üle 60 kooli kaheksast Eesti maakonnast. 2002.aastal publitseeriti ka 14000 eksemplaris õppematerjal „Eesti omariikluse arengust. Dokumentide kogumik“, mis jagati koolidele tasuta. Sama materjal vene keeles (5000 eksemplari) jagati koolidele 2003. aasta aprillis.

Konkursid Kodanikupäeva tähistamiseks toimusid ka 2003. ja 2004. aastal.

2004. aasta I kvartalis alustasid REKK, Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus (MEIS) ja Rahvastikuminiatribüroo koostööd projekti raames, mille eesmärk on informeerida põhi ja keskkooli õpilasi kodakondsuse taotlemise võimalustest naturalisatsiooni korras, konsulteerida õpilasi kodakondsuse eksami asjus ja võtta koolides eksameid vastu. Märtsis 2004 toimus esimene eksam, kus osales 370 õpilast (Ida-Virumaalt, Tallinnast, Lõuna-Eestist) ning positiivse tulemuse sai 92%.

3) Ida-Virumaa suurtesse tööstusettevõtetesse suunatud tegevused.

28.märts 2003 allkirjastati MEIS, REKK, KMA ja AS Eesti Põlevkivi ühismemorandum, mille põhisisu on toetada AS Eesti Põlevkivi mittekodanikest töötajaid taotlema Eesti kodakondsust naturalisatsiooni korras. Sel eesmärgil

(a) KMA publitseeris oktoobris 2003 voldikud, mis sisaldavad teavet kodakondsuse ja ID-kaardi taotlemise kriteeriumite ja protseduuri kohta, internetis avati vastav veebi lehekülg;

(b) REKK koostas oktoobris eesti- ja venekeelse õppematerjali valmistumaks kodakondsuseksamiks, samuti voldiku, mis sisaldas oluliste seadusaktide koopiaid. Novembris 2003 hakkas kaks gruppi (kokku 43 inimest) AS Eesti Põlevkivi töötajaid valmistuma eesti keele eksamiks, mis oli kavandatud koos kodakondsuseksamiga märtsisse 2004.

Tervikuna võib aruandlusest lähtuva materjali alusel öelda, et käesolev tegevus (Kodakondsusteadlikkus) käivitus üsnagi hästi, ettevõtmised olid mitmekesised. Paraku võib aja möödudes täheldada teatud hoo raugemist. Ida-Virumaa suurtest tööstusettevõtetest suudeti antud tegevusse kõige ulatuslikumalt kaasata AS Eesti Põlevkivi, teiste osa jäi mõnevõrra tagasihoidlikumaks. Koolidele suunatud tegevuste puhul on kõige olulisem, et käivitus projekt, mille raames põhi- ja keskkooli õpilased saavad sooritada kodakondsuseksami, taotlemaks Eesti kodakondsust naturalisatsiooni korras. Traditsiooniliseks on kujunenud Kodanikupäeva tähistamine, mille tarvis iga aasta kuulutatakse välja pakkumine organiseerijate leidmiseks.

Hinnangud:

Nii tegevuse koordinaator kui ka teiste eelpool mainitud institutsioonide esindajate üldine hinnang antud tegevusele oli igati positiivne. Kodakondsusteadlikkuse lülitamist ühe tegevusena välisabi projekti kavasse peeti väga oluliseks. Mitmed ettevõtmised oleksid ilma selle toetuseta kas veninud või üldse ära jäänud, mis omakorda tähendanuks teatud passiivsuse jätkumist kodakondsuse taotlemisel. Kõigi intervjueeritute arvamus oli, et riigi huvides on tingimuste loomine, et üha suurem osa Eesti elanikest esitaks taotluse kodakondsuse saamiseks naturalisatsiooni korras ja lõppkokkuvõttes selle ka saaksid. Selle tagajärjel väheneks kodakondsuseta inimeste arv, mis kahtlemata suurendaks stabiilsust ühiskonnas. Sellest lähtuvalt on alust väita, et ühe osa välisabi eraldamine inimeste kodakondsusteadlikkuse tõstmisele, nende innustamisele eksamite tegemiseks, oli põhjendatud ja aitas ühtlasi kaasa integratsioonile Eesti ühiskonnas.

Välisabi projekti rahadest toetati mitmesuguse infomaterjali koostamist ja väljaandmist. Nii ilmus eesti ja vene keeles voldik "Eesti kodakondsuse saamine – miks ja kuidas". See väike trükis annab kontsentreeritult infot selle kohta, millised on kodakondsust omava isiku eelised võrreldes sellega, kel see puudub, aga samuti kuidas kodakondsust taotleda, millised sammud selleks astuda. Samuti toetati välisabi arvelt Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskust eksamimaterjalide ettevalmistamisel. Eraldi tegevus oli suunatud kodakondsuseksami tegijate konsulteerimiseks ja informatsiooni jagamiseks. Asjaosalised pidasid kõike seda väga vajalikuks. Rõhutati, et ilma sellise informatsioonita ja õppematerjalita on peaaegu võimatu ka eksamiks valmistuda. Teiseks tulenes see tegevus intervjueeritute seletuste kohaselt asjaolust, et inimesed on küll valmis kodakondsuse taotlemiseks, kuid neid kammitseb hirm, et eksamid võivad ebaõnnestuda. Väideti, et kodakondsust mitteomavate inimeste hulgas on levinud kuuldus, et eksam on väga raske ja vähesed suudavad seda positiivselt sooritada. Selliste kartuste mahavõtmiseks olidki mõeldud kõikvõimalikud voldikud ja muud infomaterjalid, aga samuti konsultatsioonid. Lisaks sellele rõhutati, et õpilaste jaoks on eriti oluline võimalus teha kodakondsuseksam oma koolis, omade inimeste keskel. See maandab samuti hirmusid, mis kuskile kaugele sõites võivad noores inimeses tekkida.

Nii kooliõpilastele kui täiskasvanutele korraldatud kodakondsuseksamite külastamine näitas, et rakendatud abinõudest mitmesuguste trükiste näol on tõesti kasu. Eksamilehe 20 küsimusele vastamisega said kiiremad hakkama 15-20 minutiga, osa neist vajab kasutada olnud Eesti Vabariigi Põhiseadust või Kodakondsusseadust õige vastuse leidmisel, teised mitte. Eksamijärgsel vestlustel mõne täiskasvanud eksaminandiga kinnitasid nad enamuses, et eksam ei olnud raske ja materjali eksamiks valmistumiseks oli piisavalt. Ühe osa inimeste puhul (näiteks busi- või autojuhid), kelle tööpäevad venivad väga pikaks, oli nende sõnul probleemiks aja nappus, neil lihtsalt ei ole aega olemasolevate materjalidega tutvuda ja eksamiks valmistuda. Samas kodakondsuse taotlemist pidasid nad vajalikuks.

Oluliseks suunaks kodakondsusteadlikkusega seonduvalt pidasid intervjuueeritud tööd koolidega, lisaks kodakondsuseksamile ka Kodanikupäeva (26.november) tähistamist ja teisi selle tähtpäevaga seotud üritusi. Vestlustest ilmses, et Kodanikupäeva tähistamine on kujunenud koolides pidulikuks sündmuseks, kokku saavad erinevat keelt kõnelevad noored, neile esinevad võimu esindajad, mis kõik lõppkokkuvõttes peaks suurendama noorte eneseteadvust ja kasvatama uhkust olla Eesti riigi kodanik. Kui eelnevalt öeldu võib jääda noorte jaoks ehk mõnevõrra abstraktseks, siis Kodanikupäeva raames välja kuulutatud koolidevahelised viktoriinid ja väitlusturniirid leidsid elavat vastukaja koolides ja ka aktiivset kaasalöömist.

Omaette küsimus on, kas kodakondsusteadlikkusega seotud tegevused jätkuvad ka pärast välisabiprojekti lõppemist? Kodakondsuse taotlemine kindlasti, seda juba Eesti riigi toetusel. Jätkub ka Kodanikupäeva (26. november) tähistamine – seda päeva ja sellega seotud üritusi jääb toetama Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse Haridusprogrammide keskus enamvähem samadel alustel nagu seda tegi projekt „Mitmekultuuriline Eesti“. Kas aga leitakse sponsoreid õpilaste hulgas populaarsete viktoriinide ja väitlusturniiride toetamiseks? Seda aspekti tuleks edaspidise tegevuse kavandamisel arvestada. Probleeme nähti välisabi lõppemisel ka koolides kodakondsuseksamite korraldamise ettevalmistamisel: infomaterjalide koostamine ja trükkimine, õpetajate teabepäevad jne. REKK-i esindaja sõnul taotlesid nad eelmainitud tegevusteks raha 2005.aasta riigieelarvest, kuid edutult. Õnneks on olemas reserv, mida saab veel käesoleval aastal kasutada. Kui aga rahataotlusele vastatakse eitavalt ka 2006.aastal, siis on probleem tõsine, millele hetkel lahendus puudub.

Tervikuna oli antud tegevus projekti ühe komponendina väga vajalik. Õiguslik-poliitiliselt määratlemata inimeste hulk ja osakaal Eestis on endiselt suhteliselt suur, neile info jagamine kodakondsuse taotlemise võimalustest naturalisatsiooni korras, kodakondsuseksami tegemine nõuab ressursse. Selles mõttes oli ka välisabi eraldamine antud tegevusele igati õigustatud. Kahtlemata jätkub antud tegevus ka pärast käesoleva projekti lõppu, seda juba Eesti riigi ressursside toel.

TEGEVUS 9: Integratsiooni institutsioonide töö tõhustamine

Tegevuse eesmärk: Parandada integratsiooniga seotud asutuste tegevusvõimet, kaasaarvatud institutsionaal-utilitaarse venekeelse informatsiooni kättesaadavust ja kvaliteeti integratsiooniasutustes.

Tegevuse tulem:

- 1) Välisabi projekti "Integreeruv Eesti 2002-2004" rakendamine vastavalt riiklikule integratsiooniprogrammile „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007“ kulgeb ladusalt;
- 2) Tõusnud on integratsiooniasutuste töötajate kompetentsus;
- 3) Paranenud on integratsioonialase informatsiooni kättesaadavus ja kvaliteet;
- 4) Tõhustuvad integratsioonialased tegevused ja projektid kohalikes omavalitsustes;
- 5) Koostöö Riikliku Integratsiooniprogrammi kavandavate ja rakendavate asutuste vahel on tõhus.

Tegevuse tagapõhi:

Nii Riikliku Integratsiooniprogrammi „Integratsioon Eesti ühiskonnas 2000-2007“ realiseerimine tervikuna kui ka käesolevas aruandes vaatluse all oleva välisabi projekti „Integreeruv Eesti 2002-2004“ teostamise edukus sõltub suuresti nende realiseerimisega seotud institutsioonide tööst. Seepärast on juba pikka aega pööratud suurt tähelepanu nende institutsioonide tegevuse efektiivsuse tõstmisele. Näiteks juba projekti „Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile“ (1998-2001) raames osalesid Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse (MEIS) ning Kodakondsus- ja Migratsiooniameti (KMA) ametnikud mitmesugustel koolitustel, kus arendati meeskonnatöö oskusi, parandati suhtlemisoskusi, täiendati teadmisi eeskujuliku klienditeeninduse vallas jne. Samuti toetati MEIS-i mitmesuguse tehnilise varustuse hankimisel, KMA-d aga mitmesuguse infomaterjalide koostamisel, lisaks Interneti-lehekülje (www.kodanik.ee) loomist, mis annab infot iga-aastase kodanikupäeva (26. november) kohta. Arvestades asjaoluga, et olemasolevad teadmised ja oskused vananevad väga kiiresti ja neid tuleb edukaks tegevuseks pidevalt uuendada, nagu ka tehnilisi vahendeid ja infomaterjale, on ka integratsiooni institutsioonide töö tõhustamine pidev protsess. Sellest tulenevalt oli igati loomulik ja põhjendatud ka vaatluse all oleva komponendi – integratsiooni institutsioonide töö tõhustamine – lülitamine käesolevasse projekti. Käesoleval juhul haaras see järgnevaid alategevusi:

- (1) KMA ametnike koolitused teemadel “Küsitlustehnika (küsitlemine seletuse võtmisel)”, “Kultuuridevahelised erinevused ja kommunikatsioon KMA ametnikele”, “Raske kliendi korrektne teenindamine”, “KMA ametnike ametialane suhtlemine vene keeles” ja “Küsitlustehnika”; (2) Kohaliku omavalitsuse muukeelse elanikkonna integratsiooni meetmete ja mõõdikute välja töötamine (sh uuringud, käsiraamatu koostamine, avaliku foorumi korraldamine, koolitus-teavitustegevus); (3) Regulaarsed infopäevad maakondades.

Tegevused:

2002. aastal pöörati olulist tähelepanu projekti kavandamisele, info levitamisele ja ametnike koolitusele.

Esmalt koostati 2002. aasta esimesel poolel käesoleva tegevuse realiseerimise plaan, mis kooskõlastati Rahvastikuministri büroo, KMA, Ida-Viru Maavalitsuse jt vahel. Juhtkomitee kinnitas selle plaani 19. augustil 2002. Kuulutati välja suunatud pakkumine koolituste “Küsitlustehnika” ning “Kultuuridevahelised erinevused ja klienditeenindus” läbiviimiseks.

Integratsiooniga seotud informatsiooni läbipaistvuse ja kättesaadavuse suurendamiseks (a) koostati internetis vastav veebilehekülj, mida uuendatakse regulaarselt, (b) avaldati projekti sümboolikaga sissejuhatavad materjalid, (c) korraldati projekti tutvustamise päevad (koostöös Rahvastikuministri bürooga) Narvas ja Kohtla-Järvel. Osales 85 inimest haridusasutustest, MTÜ-dest ja kohalikest omavalitsustest.

KMA töötajatele korraldati 2002. aastal rida koolitusi intervjuerimise tehnika, kultuuride erinevuste ja kommunikatsiooni teemadel. Koolituste läbiviijateks olid Avaliku Halduse Instituut, Tartu Ülikool, AS Algas. Koolitustel osales 88 inimest. Aastaringelt toimus meedia monitooring (läbiviija AS Meedia Monitooring).

2003. aasta tegevused institutsioonide kaupa olid:

1) Kodakondsus- ja Migratsiooniamet

Juulis 2003 kuulutati välja suunatud pakkumine leidmaks koolitajat KMA ametnikele teemadel “Raske kliendi korrektne teenindamine”, “KMA ametnike ametialane suhtlemine vene keeles”. Samuti korraldati veel üks koolitus teemal “Küsitlustehnika”. Kokku osales koolitustel 74 KMA töötajat 112 tunni ulatuses.

2) Kohalikud omavalitsused

Juunis 2003 koostati alaprogrammi “Tegevusvõime tõstmine kohalikul ja regionaalsel tasandil” detailne tegevuskava, mis kiideti heaks nii Siseministeeriumi kui ka Kohalike Omavalitsuste Liidu poolt. Nimetatud tegevuskava näeb ette (a) uuringut analüüsima, kuidas integratsiooni probleemid kajastuvad kohalikkude omavalitsust puudutavas seadusandluses ning kuidas integratsiooni protsessi toetatakse Eestis ja teistes Euroopa maades, (b) kohalike omavalitsuste tarvis teatmiku koostamist ja trükkimist, millest leiaks juhiseid integratsiooni tegevuste realiseerimisel, (c) uuringu materjalil ja teatmikul põhineva foorumi korraldamist kohalikele omavalitsustele.

Augustis 2003 kuulutati eelmainitud tegevuskava realiseerimiseks välja avalik pakkumine, mille võitis Avaliku Halduse Instituut. Uuringu (“Kohaliku omavalitsuse muukeelse elanikkonna integratsiooni meetmed ja mõõdikud”) teostajaks valiti Uuringukeskus Faktum.

3) Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus

2003. aasta esimeses kvartalis jätkus MEIS-i veebilehekülje väljaarendamine. Aprillis kuulutati välja suunatud pakkumine MEIS-I töötajate koolitamiseks, võitjaks osutus EMI EWT. Koolitus koosnes kaheksast sessioonist, kokku 94 tundi, millele lisandus iseseisev töö.

MEIS-i viiendal aastapäeval (26. mai) tehti kokkuvõtteid fondi senisest tegevust ja esitleti venekeelset publikatsiooni “Eesti omariikluse arengust. Dokumentide kogumik”. Osales ligikaudu 50 inimest erinevatest asutustest.

2004. aasta keskmes oli uuringu „Kohaliku omavalitsuse muukeelse elanikkonna integratsiooni meetmed ja mõõdikud“ korraldamine, andmete süstematiseerimine, analüüs ja esitlemine.

Uuringu kohta märgitakse, et selle eesmärk on anda kohalike omavalitsuste esinduskogu ja täitevameti esindajatele teadmisi ja oskusi integratsiooniprotsessi strateegiliseks planeerimiseks, rakendamiseks ja juhtimiseks oma haldusüksuse piirkonnas. Uuringu tulemusena (a) töötatakse välja meetmed ning mõõdikud integratsiooniprotsessi tõhustamiseks kohaliku omavalitsuse tasandil ning koostööks riiklike programmidega (b) valmib kohalikke omavalitsusi integratsiooni küsimustes abistav teatmik (realistlikke ja rakendatavaid juhiseid andev kohaliku omavalitsuse esinduskogu liikmetele ja täitevameti töötajatele suunatud teabematerjal), (c) toimuvad foorumid, millega toetatakse: kohalike omavalitsuste teavitamist teatmikus sisalduvatest meetmetest ja mõõdikutest; kohalike omavalitsuste ühisarutelu teatmikus sisalduvate meetmete ja mõõdikute teemal. Kohalike omavalitsused annavad tagasisidet meetmete ja mõõdikute rakendatavuse kohta; kohalike omavalitsuste koostöökontaktide tihenemist.

Projekti sihtgrupiks on kõik Eesti kohalikud omavalitsused, mille elanikkonda kuuluvad muukeelsed isikud. Sellest tulenevalt jaguneb sihtgrupp kolmeks:

- (1) kohalikud omavalitsused, kus muukeelsete elanike osakaal on keskmisest kõrgem;
 - (2) kohalikud omavalitsused, kus muukeelsete elanike osakaal on keskmisest madalam, kuid kõrgem kui 5 %;
 - (3) kohalikud omavalitsused, kus muukeelsete elanike osakaal on madalam kui 5 %.
- Arendusprojekti raames töötatakse välja meetmed kõigile kolmele sihtgrupile. Meetmete ja mõõdikute väljatöötamiseks viiakse läbi uuringud.

Uuringute tulemuste esimese etapi esitus oli kavandatud korraldada aprillis 2004, mille järgselt pidi algama käsiraamatu koostamine. Teine esitus pidi toimuma oktoobris. Tegelikult jõuti uuringutulemuste esituseni detsembris 2004. Selles mõttes on antud tegevuse raames kavandatu lõpule viimata ja ootab realiseerimist järgneva(te)l aasta(te)l.

Lisaks nimetatud uuringule toimus 2004. aastal ka MEIS-I töötajate koolitus. Juunis kuulutati välja suunatud pakkumine leidmaks koolitajat KMA ametnikele teemal „Raske kliendi korrektne teenindamine“, koolitus ise toimus oktoobris (16 osalejat). MTÜ Balti Meediauurijate Assotsiatsioon viis läbi meediakanalite kontentanalüüsi, selgitamaks integratsiooni temaatika kajastamist meedias ajavahemikul 1999-2003. Sügisel 2004 toimus integratsiooni sihtasutuse töötajate ühepäevane koolitus keeruliste klientide teenindamise teemal, osalejaid oli 12.

Hinnangud:

Käesoleva tegevusega (integratsiooniinstitutsioonide töö tõhustamine) seotud asutuste esindajate intervjuudest koorus välja, et keskseks teljeks antud tegevuses oli uuring „Kohaliku omavalitsuse muukeelse elanikkonna integratsiooni meetmed ja mõõdikud“, mille tulemused peaksid olema kasutatavad üsnagi erineva tasandi integratsiooniinstitutsioonide töö paremaks korraldamiseks. Samas rõhutati ka muu tegevuse – ametnike koolitus, meediauuringud – olulisust. Kirjeldagem neid järjekorras.

Uuringu eesmärk oli välja selgitada, mil määral teadvustavad kohalikud omavalitsused (KOV) oma rolli integratsiooniprotsessis, mida on seni selles valdkonnas tehtud ja mida saaks paremini teha. Ehkki enamikus KOV-s leiti, et integratsiooniga seotud küsimused pole seal aktuaalsed, tegeleti nende probleemidega siiski küllaltki aktiivselt. KOV tasand on võimutasanditest inimesele lähim, mistõttu on ka integratsioonitemaatika viimine KOV tasandile ja selle sidumine igapäevase praktilise elukorraldusega protsessi edukuse seisukohalt võtmetähtsusega. Seetõttu käsitlesid ka nii uurijad kui MEIS-I töötajad uuringutulemusi eeskätt baasina, mille põhjal riik ja KOV-d saavad välja töötada meetmed integratsiooniprotsessi tõhustamiseks. Tänu sellele pälvis kõnes olev uuring ka kõikide asjaosaliste kõrge hinnangu. Edaspidi vajaks integratsiooniprotsess kohalikul tasandil pidevat monitooringut, et jälgida selle protsessi kulgu ja leida lahendusi üleskerivatele probleemidele. Seoses välisabiprojekti lõppemisega on aga küsimus selles, kes peaks sellist tegevust rahastama ja kas peaks uuringu korraldamine olema mitmeastmeline: välja kuulutatud uuringukonkursi võitjaks osutus Avaliku Halduse Instituut, kes omakorda valis uuringu konkreetseks teostajaks Uuringukeskuse Faktum. Sellise skeemi rakendamisel võiksid erinevate organisatsioonide ülesanded olla selgemalt piiritletud.

KMA arvates oli nende asutuse osalemine välisabi projektis äärmiselt oluline. See võimaldas tõsta asutuse üldist haldussuutlikkust, rääkimata konkreetsete ametnike teadmiste, oskuste ja töövõtete paranemisest. Kinnitati, et ehkki mitmed välisabi poolt toetust saanud tegevused (eeskätt ametnike koolitused) olid käigus ka enne projekti käivitumist ja jätkuvad ka pärast projekti lõppu, jäänuks mitmed koolitused siiski korraldamata või oleks realiseeritud väiksemas mahus. Välisabi projekti lõppedes ametnike koolitus muidugi ei katke, vaid jätkub Eesti riigi poolt eraldatud summade arvelt. Projektis osalemise kasulikkust on kinnitanud ka tagasiside ühelt poolt KMA ametnike käest, teisalt klientidelt. Ametnikega peale koolitust korraldatud vestlused ja uuringud on näidanud, et on kasvanud nii nende üldine töökultuuri tase kui ametialased oskused. Kliendi rahulolu uuringud on seda kinnitanud. Kõne all olevas välisabi projektis osalemist pidas KMA oluliseks veel seetõttu, et tänu sellele on KMA töötajad hakanud rohkem mõtlema integratsiooniga seotud küsimuste üle ja paremini mõistma integratsiooni olemust.

MTÜ Balti Meediauurijate Assotsiatsiooni korraldatud meediakanalite kontentanalüüsi integratsiooni temaatika kajastamisest Eesti meedias ajavahemikul 1999-2003 pidasid äärmiselt oluliseks nii uurijad ise kui ka MEIS-I töötajad. Väidetavalt on Eestis tegemist kahe meediaruumiga – eesti- ja venekeelse meediaruumiga. Nende kokkupuutepunktid on väga harvad ja pinnapealsed, teineteise tegemistest teatakse suhteliselt vähe, aeg-ajalt võib kohata isegi vaenulikku suhtumist teineteisesse. Uuringu eesmärk oligi ühelt poolt olukord fikseerida, teisalt valgustada kumbagi poolt teineteise tegemistest, eesmärgiga kujundada leebemat ja sallivamat suhtumist. Ülevaate olemasolu integratsiooni temaatika kajastamisest meedias peeti oluliseks ka integratsiooniprotsessi suunajate ja otsustajate jaoks. Tagasiside olemasolu integratsiooniprotsessi edusammudest ja, mis veelgi tähtsam, probleemidest, võimaldab paremini korraldada otsustajate töid ja tegemisi. Uuringu alusel töötati välja soovitusel, millele nii eesti- kui venekeelsed meediaväljaanded

võiksid tähelepanu pöörata ning mis omakorda aitaks kaasa integratsiooniprotsessile Eesti ühiskonnas. Sellest lähtudes tuleb ülalmainitud uuringu korraldamist lugeda igati vajalikuks ettevõtmiseks ja vajaks mõne aja pärast kindlasti kordamist, fikseerimaks kuidas on asjad arenenud ja mis on muutunud. Paraku ei pruugi see välisabi projekti lõppemise tõttu nii juhtuda. Teine olukord on siis, kui sellist uuringut toetab Eesti riik.

Käesoleva tegevuse kokkuvõtteks võib öelda, et suurenes integratsiooniga seotud institutsioonide tegevusvõime. Konkreetsemalt tuleks märkida, et kasvas MEIS-i asjatundlikkus ulatuslike integratsiooniprojektide teostajana, paranes KMA ning Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse suhtlemine klientidega, kohalikud omavalitsused kui integratsiooni igapäevased teostajad said informatsiooni oma tegevusest ja soovitusi edaspidiseks.

TEGEVUS 10: Projekti haldamine, juhtimine ja rakendamine

Tegevuse eesmärk: Tagada projekti edukus Riikliku Integratsiooniprogrammi toetamisel ja rakendamisel

Tegevuse tulem: Professionaalne ja tõhus projekti juhtimine; projekti kõigi tegevuste efektiivne ja edukas elluviimine; tegevuste pidev monitooring ja aruandlus; partnerite ning huvirühmade informeerimine.

Tegevuse tagapõhi:

Välisabiprojekt "Mütmekultuuriline Eesti" (Projekt) käivitati 27. märtsil 2002. aastal Eesti Vabariigi Valitsuse poolt koostöös Soome, Norra, Suurbritannia ja Rootsiiga. Projekti eesmärk oli propageerida integratsiooniprotsessi Eestis toetades läbi erinevate tegevuste Riikliku Integratsiooniprogrammi eesmärkide täitmist. Projekti rakendamise põhimõtted ja protseduurid baseerusid eelnevatele kogemustele ja sisekontrolli ning asjaajamise süsteemile, mis oli välja töötatud eelmiste rahvusvaheliste projektide ja eeskätt eelmise välisabiprojekti, milleks oli Põhjamaade, Suurbritannia ja ÜRO Arenguprogrammi projekt "Toetus riiklikule integratsiooni programmile" raames.

Välisabiprojekti rakendamise eest üldvastutajaks oli Eesti Vabariigi rahvastikuminister ja projekti haldajaks ja elluviijaks oli tema poolt volitatud Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus (MEIS). Projekti eesmärgid ja tegevused lähtusid projekti lepingust, mis sõlmiti erinevate osapoolte vahel. Projekti tegevuste elluviimiseks tehti koostööd erinevate riikliku ja kohaliku tasandi institutsioonidega.

Projekti tööd juhtis 15-liikmeline juhtkomitee, kelle ülesandeks oli projekti strateegiline kavandamine ja juhtimine, projekti tegevuste monitooring ja vajadusel projekti meeskonnale soovitude ja ettepanekute tegemine. Juhtkomitee liikmed esindasid projekti erinevaid rahastajaid, riiklikke institutsioone, teadusasutuste ja sihtrühmade esindajaid ning MEIS-i esindajat. Juhtkomitee tööd juhtis rahvastikuminister. Juhtkomitee kinnitas kõik olulised muudatused projekti eesmärkides ja tegevuste koordinaatorite poolt esitatud tegevuskavad ja tegevuste eelarved.

Tegevused:

2002. aasta jooksul moodustati projekti meeskond ja kinnitati projekti rakendamise protseduurireeglid. Projekti koordinaator palgati avaliku konkursi tulemusena, kuid esimese koordinaatoriga lõpetati töösuhe juba 2002. aasta detsembris. 2003. aasta veebruaris esitati kohale uus kandidaat, kes kiideti juhtkomitee poolt ka heaks. 2002. aasta 16. mail toimunud juhtkomitee istungil kiideti heaks neli peamist Projekti tööd koordineerivat dokumenti, mis sätestavad protseduurid Projekti juhtimiseks, seiramiseks ja tegevuste aruandluseks. 2002. aasta juuniks olid palgatud ka kaks puuduvat projekti juhti, kelle ülesanneteks oli Projekti tegevuste ellu rakendamise koordineerimine.

Projekti meeskonda koolitati Projekti käigus toimunud mitmete koolitusseminaride ja kursuste raames. 2002. aasta augustis toimus meeskonnatöö koolitus, mille korraldas

Inscape Koolitus ja 2004. aastal viidi läbi kolme-päevane meeskonnatöö koolituskursus MEIS-i töötajatele. Lisaks toimusid 2004. aastal kolm seminari, mille eesmärgiks oli tutvustada ja analüüsida MEIS-i käsiraamatut.

Juhtkomitee liikmeid teavitati Projekti tegevuste rakendamisesest regulaarselt toimuvatel istungitel. Projekti vältel toimus kokku 13 juhtkomitee istungit, keskmiselt iga kolme kuu tagant.

Juhtkomitee istungitel esitati Projekti meeskonna poolt tegevuste kavad juhtkomitee liikmete poolt kinnituse saamiseks. Istungitel teavitati pidevalt juhtkomitee liikmeid toimuvatest projektidest ja avalike konkursside tulemustest ning esitleti aruandeid alategevuste tulemustest nii tegevuste koordinaatorite kui projekti koordinaatori poolt. Projekti meeskond koostas ja esitas juhtkomitee liikmetele kokku 8 vahearuanne ja 2 aasta aruannet Projekti tegevustest. Kõik aruanded esitleti vastavate projekti juhtide poolt regulaarsetel istungitel juhtkomitee liikmetele kinnitamiseks. Lisaks toimusid ka projektide ühiskülastused: 2004 aasta augustis külastati Võsu keelesaagri ühiskülustus, 2003 aasta juulis "Ojako Keelesaageri" ühiskülustus Audru vallas ja 2002 aastal tööjõuvahetuse projekti külustus Haapsalus. Igal aastal teostati ka Projekti audiitorkontroll, mille läbiviija valiti avaliku konkursi tulemusena. Audiitorotsused kinnitasid ressursside haldamise vastavust Projekti eelarvele, protseduuridele ja regulatsioonidele.

Juhtkomitee istungeid juhtis rahvastikuminister, kes andis istungitel ka ülevaate Eesti valitsuse integratsiooni poliitikast ja tutvustas juhtkomitee liikmetele integratsiooni programmi alamprogrammide tegevuskavasid aastateks 2004-2007.

Hinnangud:

Üldkokkuvõttes võib öelda, et Projekti juhtimine oli igati professionaalne ja efektiivne ning sellist projekti juhtimise mudelit võiks kasutada eeskujuna ka teistele sarnastele mitmeid erinevaid tegevusvaldkondi ja institutsioone ühendavatele projektidele. Välisrahastajate hinnangul on kasutatud multi-doonor tüüpi juhtkomitee osutunud igati hästi funktsioneerivaks institutsiooniks, mida võiks soovitada ka Riikliku Integratsiooniprogrammi teiste projektide töö korraldamiseks. Välispartnerite esindajate ja teiste küsitletud juhtkomitee liikmete hinnang Projekti üldisele juhtimisele ja rakendamisele oli kõrge ning projekti meeskonna asjatundliku tööga jäädi väga rahule.

Vastavalt juhtkomitee liikmete seas läbiviidud küsitluse tulemustele võib öelda, et üldiselt oldi ka väga rahul Projekti kõigi tegevuste kavandamise ja elluviimisega. Küsitletute arvates oli kogu Projekt edukas ja aitas olulisel määral kaasa integratsiooniprotsesside edendamisele Eestis. Rahvastikuministri hinnangul Projekti võib lugeda väga õnnestunuks, mis aitas suurel määral kaasa Riikliku Integratsiooniprogrammi elluviimisele.

Välisrahastajate ja teiste juhtkomitee liikmete arvates olid juhtkomitee istungid väga hästi ettevalmistatud, organiseeritud ja piisava intervalliga korraldatud ning nende hinnang kogu süsteemi toimimisele oli positiivne. Asjaolu, et rahvastikuminister isiklikult juhtis

istungeid, leidis ära märkimist ja oli oluliseks signaaliks Eesti riigi poolsest motivatsioonist ja pühendumisest. Välispartnerite esindajate hinnangul oli eriti huvitav keelelaagri projekti külastus, mis andis neile võimaluse otseselt jälgida Projekti tegevuse ellu viimist ja kokku puutuda sihtrühma esindajatega.

Rahul oldi ka informatsiooni edastamisega projekti meeskonna poolt. Juhtkomitee istungitel saadi hea ülevaade kulutuste struktuurist ja Projekti tegevuste arengust. Nii suulised ettekanded kui kirjalikud aruanded oli informatiivsed ja hästi ettevalmistatud. Välisdoonorite esindajate arvates jäid aga aruanded natuke liiga üldisteks, andes vähe tagasisidet otseste kasusaajate arvamustest ja hinnangutest teostatud tegevustele ja nende tulemustele.

Kokkuvõte

Välisabiprojekt “Mitmekultuuriline Eesti” (Projekt) kavandati toetamaks Riikliku Integratsiooniprogrammi erinevate valdkondade realiseerimist. See haaras Eesti ühiskonda tervikuna, eesmärgiga laialdase sotsiaalse mõju avaldamiseks Projektist kasusaajate erinevatele gruppidele.

Projekti tegevused tulenesid Riikliku Integratsiooniprogrammi alaprogrammide tegevuskavadest, kontsentreerides tähelepanu võtmevaldkondadele. Seega oli käesoleva Projekti raames toetatud tegevuste puhul tegemist valdkondadega, mis omakorda otseselt täiendasid ja toetasid vastavate ministeeriumite, aga samuti Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutuse (MEIS) tegevusi. Projekti mitmesuunalisus, finantstoetuse erinev maht erinevatele tegevustele, samas vähene kursisolek MEIS-i teiste tegevustega – kõik see muudab väga oluliseks käesoleva Projekti raames teostatud tegevuste kompleksse hinnangu Riikliku Integratsiooniprogrammi kui terviku seisukohalt. Projekti koordinaatori sõnul on see kavandatud. Üksikute tegevuste teostamise edukus aga oli erinev. Sellele vaatamata võib käesoleva uuringu alusel kindlalt väita, et Projekt täitis oma peamise eesmärgi: aidata kaasa integratsiooniprotsessile Eestis läbi Riikliku Integratsiooniprogrammi eesmärkide toetamise. See peab paika eeskätt keelelik-kommunikatiivse integratsiooni osas, aga olulist edu saavutati ka õiguslik-poliitilises ja sotsiaal-majanduslikus sfääris.

Projekti realiseerimise põhimõtted ja protseduurid baseerusid kogemusele, mis saadi varasematest seda laadi töödest: Eesti riigi eelarvest toetatud projekti ja kahe rahvusvahelise programmi – Euroopa Liidu PHARE „Eesti keele õppe programm“ ja Põhjamaade, Suurbritannia, ÜRO Arenguprogrammi “Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile” – realiseerimise käigus. Teadmised, võrgustik, institutsioonid, mis nende projektide realiseerimise käigus omandati ja loodi, olid suureks abiks ka käesoleva Projekti teostamisel. Eelnimetatud projektide teatud võtmetegevusi arendati edasi käesoleva Projekti raames. Mitmed tegevused osutusid vägagi efektiivseteks ja jätkusuutlikeks, neid arendati ja laiendati veelgi. Arvesse võeti Põhjamaade, Suurbritannia, ÜRO Arenguprogrammi “Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile” projekti peamised soovitusel. Kõik see aitas kaasa projekti “Mitmekultuuriline Eesti” edukale realiseerimisele.

Tervikuna võib öelda, et Projekt oli hästi kavandatud ja juhitud. Projekti korraldus oli professionaalne ja efektiivne. Valdav osa otsuseid toetus välisekspertide seisukohtade ja soovitude arvestamisele, aga ka sihtgruppidele laekunud informatsioonile. Projekti tegevuste hindamise käigus ilmnas, et kõrgetasemeline kompetentsus on saavutatud selle kõigil tasemetel. Juhtide ja teostajate vahel valitses usaldus ja austus, võetud kohustused täideti korrektselt.

Projekti realiseerimise eest vastutas ja selle täitmist kontrollis Juhtkomitee. Selle koosolekud toimusid regulaarselt, koosolekutel analüüsiti põhjalikult Projekti tegevuste kulgemist, aga ka Projekti teostumist tervikuna. Juhtkomitee liikmed olid väga rahul MEIS-i töötajate professionaalse ja kompetentsuse tasemega, hinnates seda väga kõrgelt.

See puudutab nii Juhtkomitee koosolekute korraldamist, komitee liikmetele jagatud informatsiooni põhjalikkust kui ka Projekti üldist juhtimist ja ressursside kasutamist.

Projekt kasutas ressursse otstarbekalt, ehkki selle paremaks rakendamiseks on veel kasvuruumi. Võib arvata, et mõni tegevus võinuks olla praegusest märksa edukam, kui eelnevalt oleks toimunud süstemaatilisem ja põhjalikum ettevalmistustöö. Mõne tegevuse puhul olid kavatsused liialt entusiastlikud ja teatud määral ülepaisutatud, seda nii partnerite kaasatõmbamise võimaluste kui võimalike osalejate arvu suhtes. Mitte alati ei olnud selge, milline oli otsese täitja (selle, keda toetas MEIS) panus või alltäitja panus mõne konkreetse tegevuse realiseerimisel. Kõiki situatsioone ja raskusi ei olnud võimalik ette näha, eriti neid, mis puudutasid prioriteetide muutust. Sellest hoolimata püüdsid MEIS-i töötajad anda endast parima, et leida sobivad lahendused ja tagada muutunud oludes Projekti tegevuste jätkusuutlikkus.

Käesoleva uuringu käigus nägid hindamismeeskonna liikmed palju vaeva, et saada hinnanguid Projekti kohta otsestelt kasusaajatelt. Ehkki kogutud materjal peegeldab mitte kõigi otseste kasusaajate seisukohti, oli nende suhtumine igati positiivne. Sama võib öelda “teenuse pakkujate” kohta. Ükski neist ei kritiseerinud konkreetse tegevuse juhtimist ja korraldust, samas jäi dokumentide analüüsist kohati mulje, et mõnikord seati otseste kasusaajate vajaduste asemel esikohale teenuse pakkuja huvid. Ilmselt oleks otstarbekas võtta otseste kasusaajate huvid suurema tähelepanu alla ja lasta nende häälel kõlada senisest valjemalt tegevuse realiseerimise kõigil astmetel.

Uue teadmise teke, uue sotsiaalse võrgustiku kujunemine, samuti kõige selle arenemine, mis oli juba olemas varasemast ajast, on selge kinnitus, et Projekt on jätkusuutlik. Suur hulk teenuste pakkujaid pärines eelnevatest projektidest ja töötasid efektiivselt. Sellest lähtuvalt võib Projekti hindamismeeskond, nagu ka eelmise, s.o Põhjamaade, Suurbritannia, ÜRO Arenguprogrammi “Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile” projekti oma kinnitada, et Eestis on olemas asjatundlikud ja pühendunud inimesed, efektiivselt toimiv organisatsioon, kes on suutelised jätkama integratsiooniprotsessi toetamist.

Käesoleva projekti tegevuste hindamismeeskond on valmis kordama seda, mida öeldi juba eelmise projekti, so “Toetus riiklikule integratsiooniprogrammile” kohta: see on ilma igasuguse kahtluseta Riikliku Integratsiooniprogrammi realiseerimise üks aluseid. Projekti komponentide tulemused on kõrgekvaliteedilised, kuid kahjuks ei suutnud projekt alati täita sihtgruppide vajadusi kvantitatiivse poole pealt. Teisisõnu, Projektist otseseid kasusaajaid (tegevustes osalejaid) võinuks olla rohkemgi, kui vaid ressursid oleksid seda võimaldanud. Projekti lõppemisega (konkreetse välisabi lakkamisega) ei katke aga tegevused, need jätkuvad teiste ressursside arvelt, olgu selleks Eesti riigi eelarve või välistoetused ja fondid, näiteks PHARE programm, Euroopa Sotsiaalfond jne.

Hindamismeeskonna järeldused ja soovitused on lühidalt järgmised:

Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus on tõestanud oma suutlikkust korraldada ja hallata suuremahulisi integratsiooni-alaseid projekte. Arvestades seda, aga samuti uute

kavandatud projektide realiseerimist kas Eesti riigi rahalisel toetusel või Euroopa erinevatest fondidest taotletud ressursside abil, oleks otstarbekas suurendada MEIS-i koosseise eesmärgiga

- * laiendada kompetentsete inimeste ringi, kes on suutelised levitama nii Eestis kui mujal Euroopas omandatud teadmisi ja kogemusi ühiskonna integratsiooni vallas;

- * julgustada inimesi osalema kodanikualgatuse ühendustes;

- * tõsta veelgi institutsiooni kompetentsust ja olla innovaatiline Riikliku Integratsiooniprogrammi eesmärkide saavutamisel.

Otseste kasusaajate (nii eestlaste kui ka mitte-eestlaste) huvid, motiivid ja võimalused võiksid olla veelgi rohkem arvesse võetud tegevuste realiseerimise kõigil astmetel. Eriti oluline on sihtgruppide huvide suurem arvestamine uute tegevuste planeerimisel, mille kohta puudub varasem informatsioon. Seetõttu oleks vajalik põhjalikum analüüs ja mõningal juhul ka vastavate uuringute teostamine.

Erilise väärtusega on Projekti realiseerimise käigus saadud teadmised ja kogemused, mida saab kasutada eestlaste ja mitte-eestlaste teineteise austamise ja sotsiaalsete kontaktide kujundamisel ja tihendamisel. Seda suunda MEIS-i tegevuses tuleks igati toetada. Samuti tuleks toetada senisest aktiivsemalt noortele suunatud tegevusi. Projekti käigus sai selgeks, et integratsiooni huvides on otstarbekas toetada erinevast rahvusest noorte omavahelisi kontakte, ühisüritusi, seda mitmesuguste laagrite või koolidevaheliste ürituste baasil, aga samuti igapäevasuhtlemise tasandil avatud noortekeskuste kaudu.

LISAD

LISA 2: Analüüsitud dokumentide ja allikmaterjalide loetelu:

- Action Plans for Sub-Programmes (2000-2003) of the “State Integration Programme 2000-2007”.
- Annual Report 2002 of the External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- Annual Report 2003 of the External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- Draft of Final Report of the External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- Eesti omariikluse arengust. Dokumentide kogumik (2002): Tallinn.
- Ene Kulderknup, Meeli Pandis, Õie Vaher (2004): The Report “Integrating Estonia: Language Immersion 2002-2004. Final Report DNO 610/381/2002. Estonian National Examination and Qualification Centre.
- Estonian National Curriculum of Basic and Upper Secondary Schools, the regulation of the Government of the Republic of Estonian No 56 (RT I 2002, 20, 116).
- Final Report of Media Education In-service Training for Teachers. Department of Journalism and Communication, UT.
- Final Report of the Project “Support to the State Programme for the Integration of non-Estonians into Estonian Society”. UNDP Project No. EST/98/002.
- Gregory Feldman, Maarja Kuldjärv, Oleg Vares (2001): Report of the Final Evaluation of the Nordic/UK/UNDP Project “Support to the State Integration Programme”.
- Hiie Asser, Marie Küppar, Peeter Kolk (2004): Estonian Language Immersion Programme. Report of Research team. 2003/04. Tartu.
- “How to cover the main topics in school curriculum” (2004): Tallinn. Integration Foundation.
- Interim Report No 6 of the External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”, January 1 – March 31, 2004.
- Interim Report No 7 of the External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”, April 1- June 30, 2004.
- Interim Report No 8 of the External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”, July 1 – September 30, 2004.
- Jelena Jedomskihh (2004): Analysis of the interviews conducted in OYC-s. Project “Methodology of Integration Work in Youth Organisations”.
- Jelena Jedomskihh, Nelly Randver (2005): Youth worker in Multicultural Communication: For Better Understanding between People with Different Cultures. Handbook for Yuoth Worker.
- Kaidi Holm, Jelena Jedomskihh, Keit Kasemets, Liis Kasemets, Tarmo Pikner (2004): Development of OYC in Multicultural Society: Handbook for the Elaboration, Implementation and Evaluation of Development Plan. Tallinn.
- Mai Look (2002): Reseach Report on Obstacles to Implementation of Model “Estonian Domestic Labour Force Mobility for Language Practice”.
- Mai Look (2004): Reseach Report on Monitoring of Implementation of Labour Force Exchange.

- Media Education in Secondary Schools. Handbook for Teachers. Central Estonian Development Centre.
- Minutes of the Steering Committee Meetings No1 – No12.
- Model “Estonian Domestic Labour Force Mobility for Language Practice” (2001). Tallinn <http://www.meis.ee/mke/files/menu//2002112904404646webile.doc>
- Newspaper in Education, No 7 and No 8, Study Material for Media Education in basic and upper secondary schools.
- Project Reports of Eesti Raadio Raadio 4, Narva Vocational Training Centre, Centre for Public Service Training and Development, etc.
- Project Support Agreement the External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- Proposal for activities to be financed: Component 3. Curriculum development co-operation between Estonian-medium and Russian-medium schools. External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- Proposal for activities to be financed: Component 5. Youth activities. External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- Proposal for activities to be financed: Component 6. Media education External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- Proposal for activities to be financed: Component 7. Radio stations’ programmes in minority languages. External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- Proposal for activities to be financed: Component 9. Capacity-building of integration-related institutions. External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- Proposals for activities to be financed: Component 4. Labour Force Exchange and Vocational Education. External Assistance Project “Integrating Estonia 2002-2004”.
- “Russian-medium schools’ curriculum development” (2004): Tallinn. Integration Foundation.
- “‘Secrets’ of planning the school curriculum’ (2004): Tallinn. Integration Foundation.
- Statute of Non-Estonian Integration Foundation.
- The Programme of In-service Training for Teachers “Media Education in Basic and Upper Secondary Schools”. Central Estonian Development Centre.
- The Programme of In-service Training for Teachers “Overview of Media and Media Criticism”. Department of Journalism and Communication, UT.
- The State Programme for the Integration of non-Estonians into Estonian Society 2000-2007.
- Tiina Luks (2002): Evaluation on Training Courses of “Elaboration, Implementation and Evaluation of Development Plan” for OYC youth workers 2001.

* * *

- TPÜ Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseum
<http://www.tpu.ee/epam>
- Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus www.eank.ee
- Avaliku Teenistuse Arendus- ja Koolituskeskus <http://www.atak.ee>
- Eesti koolide andmebaas <http://www.edu.ee/koolid>
- TÜ Ajakirjanduse ja Kommunikatsiooni osakond <http://www.jrnl.ut.ee>
- Keelekümbluskeskus www.kke.ee

- Eesti Ajalehtede Liit www.eall.ee
- Eesti mittetulundusühingute andmebaas <http://www.ngonet.ee/db>
- Eesti Noorsootöö Keskus www.entk.ee
- Haridus- ja Teadusministeerium www.hm.ee
- Narva VTC <http://www.nvtc.ee>
- Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus www.meis.ee
- Raadio 4 <http://www.er.ee/r4/index.php>
- Noorte Meediaklubi www.meediaklubi.ee